

Gmina Czernikowo

Strategia Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020 r.

Poznań, 18 września 2014 r.

Doradztwo Samorządowe
© Curulis Sp. z o.o.

Szanowni Państwo, drodzy mieszkańcy Gminy Czernikowo,

z przyjemnością przedstawiam efekt kilkumiesięcznej pracy nad Strategią Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020. Dokument składa się z dwóch głównych elementów: diagnozy społeczno-gospodarczej naszej jednostki oraz planu strategicznego, uwzględniającego cele operacyjne istotne z punktu widzenia możliwości rozwojowych.

Niniejsza strategia powstała przy aktywnej partycypacji przedstawicieli głównych grup społecznych Gminy Czernikowo, biorących udział w warsztatach strategicznych oraz procesie konsultacji społecznych. Stała, merytoryczna współpraca Konwentu Strategicznego z ekspertami zewnętrznymi w jeszcze większym stopniu przekonuje mnie, iż dokument Strategii stanie się podstawą do prawdziwego rozwoju naszej Gminy.

Zapisy Strategii uwzględniają priorytety rozwojowe naszej Gminy do 2020 r., co jest zgodne z zapisami dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, m.in. Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+. Ponadto Strategia wpisuje się w nową perspektywę finansowania ze środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Cele rozwojowe zgodne z priorytetami spójnymi z wytycznymi płynącymi z dokumentów programowych, zwiększą możliwości Gminy Czernikowo na pozyskanie środków finansowych niezbędnych dla przeprowadzenia szeregu zmian i modernizacji istniejącej infrastruktury.

W tym miejscu pragnę także szczerze podziękować wszystkim osobom, które wzięły udział w pracach związanych z opracowaniem dokumentu, a przede wszystkim członkom Konwentu Strategicznego. Ich merytoryczne zaangażowanie w proces tworzenia dokumentu przesądziło o jakości i realności celów założonych do roku 2020.

Z wyrazami szacunku,

Zdzisław Gawroński

Wójt Gminy Czernikowo

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
CZĘŚĆ I. PODSTAWA PRAWNA ORAZ METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII	6
Dokumenty źródłowe poddane analizie	6
Metodologia oraz etapy prac nad strategią	7
CZĘŚĆ II. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA	9
Spółeczeństwo	9
Demografia	9
Edukacja	13
Społeczeństwo Obywatelskie	15
Rynek pracy	16
Gospodarka	17
Struktura podmiotów gospodarczych	18
Dochody budżetowe	22
Wydatki budżetowe	24
Stopień absorpcji środków na realizację inwestycji gminnych	27
Infrastruktura	29
Infrastruktura drogowa	29
Transport zbiorowy	30
Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna	30
Gazociąg	31
Infrastruktura społeczna	31
Infrastruktura mieszkaniowa	32
Infrastruktura sportowa i rekreacyjna	32
Infrastruktura turystyczna	33
Środowisko	33
Podłoże geologiczne	33
Zasoby leśne i roślinność nieleśna	34
Warunki hydrograficzne	35
Klimat	36
Obszary chronione	37
Zagrożenia środowiska przyrodniczego	39
Bezpieczeństwo	40
CZĘŚĆ III. ANALIZA SWOT	41
CZĘŚĆ IV. WIZJA I MISJA ROZWOJU GMINY	43

CZĘŚĆ V. PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU GMINY CZERNIKOWO DO 2020 R.	44
Cele strategiczne w obszarze Aktywne Społeczeństwo	44
Cele strategiczne w obszarze Ochrona walorów Przyrodniczych	49
Cele strategiczne w obszarze Efektywna lokalna gospodarka	56
Cele strategiczne w obszarze Odpowiednia infrastruktura	58
CZĘŚĆ VI. SPÓJNOŚĆ DOKUMENTU Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA SZCZEBLU WOJEWÓDZKIM	61
CZĘŚĆ VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ORAZ OSOBOWA/PODMIOTOWA ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA POSZCZEGÓLNE CELE STRATEGII	64
CZĘŚĆ VIII. SPOSÓB WDROŻENIA STRATEGII	67
CZĘŚĆ IX. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII	68
Spis tabel	69
Spis rysunków	70
Załącznik nr 1 – lista członków Konwentu Strategicznego	71
INFORMACJE O WYKONAWCY	73

Wprowadzenie

Strategia rozwoju gminy jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych stanowiących instrumenty rozwoju lokalnego. Jej głównym celem jest długofalowe kreowanie rozwoju i aktywizacji gospodarczej. Ponadto jest to dokument, który dopasowuje zarządzanie strategiczne w gminie do wytycznych płynących z Unii Europejskiej. A co najważniejsze jest to program, który w kompleksowy sposób określa potrzeby jednostek samorządu terytorialnego na najbliższe lata.

Mając na uwadze potrzebę holistycznego podejścia do planowania strategicznego, w poniższym dokumencie uwzględniono:

1. obszar i ludność objętych strategią;
2. diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Czernikowo;
3. analizę potrzeb i potencjału obszaru w zakresie rozwoju, w tym analizę mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń;
4. charakterystykę głównych kierunków rozwoju JST;
5. opracowanie celów strategicznych oraz operacyjnych;
6. opis sposobu realizacji ustaleń strategii;
7. przygotowanie systemu monitorowania i ewaluacji realizacji strategii oraz wszelkich niezbędnych dokumentów wykonawczych.

Obowiązująca dotychczas Strategia Rozwoju Gminy Czernikowo z 2000 r. straciła już na aktualności. Mając powyższe na uwadze opracowano nowy dokument zgodny z perspektywą finansowania ze środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Ponadto w związku z dynamicznymi przeobrażeniami społeczno-gospodarczymi, które mają miejsce w ostatniej dekadzie, planowanie strategiczne powinno być jak najbardziej elastyczne. Pod tym terminem należy rozumieć konieczność aktualizowania dokumentu. Potrzeba dostosowywania Strategii oparta jest o kilka istotnych przesłanek. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na konieczność spójności planu strategicznego rozwoju Gminy z wytycznymi kształtowanymi przez ich makro-otoczenie, tj. powiat toruński, województwo kujawsko-pomorskie oraz dokumenty strategiczne o zasięgu krajowym.

Dynamiczny rozwój Gminy Czernikowo w ostatnich latach zauważalny był m.in. w licznych przedsięwzięciach podejmowanych przez władzę Gminy. Wiele inwestycji zarówno o charakterze infrastrukturalnym jak i społecznym podejmowanych w ostatniej dekadzie podniosło atrakcyjność Gminy oraz zwiększyło dostęp mieszkańców do usług społecznych. Ponadto niezwykle walory turystyczne Gminy Czernikowo powodują, iż jest ona miejscem wypoczynku dla mieszkańców okolicznych Gmin, tj. Torunia, Włocławka, Lipna oraz Golubia-Dobrzynia.

Aby nie wyhamować dynamiki rozwoju jednostki zauważono potrzebę opracowania planu strategicznego uwzględniającego różne aspekty i potrzeby związane z funkcjonowaniem pięciu podstawowych sfer życia lokalnego. Z tego względu poniższy dokument uwzględnia diagnozę społeczeństwa, środowiska, infrastruktury, gospodarki oraz bezpieczeństwa na terenie Gminy.

Część I. Podstawa prawna oraz metodologia opracowania Strategii

Zgodnie z art. 4 ust. 1 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 379), działania zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców, będące zadaniem własnym gminy, prowadzi się w oparciu o strategię rozwoju. W tym ujęciu politykę rozwoju należy rozumieć jako konieczność wypracowania i wdrożenia dokumentu oraz bieżącego monitoringu i aktualizacji jego treści. Tak rozumiana strategia będzie procesem zmian społeczno-gospodarczych zachodzących w jednostce samorządu terytorialnego przez cały okres realizacji celów strategicznych i operacyjnych.

Eksperti zewnętrzeni będący pracownikami spółki Curulis wraz z przedstawicielami mieszkańców Gminy Czernikowo brali udział w pracach nad opracowaniem Strategii Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020. Zgodnie z zasadami opracowywania dokumentu polegającej na metodzie partycypacji, merytoryczna zawartość Strategii wypracowana została podczas warsztatów oraz przy aktywnym udziale członków Konwentu Strategicznego. Listę uczestników Konwentu będących przedstawicielami społeczności lokalnej, pracownikami Urzędu Gminy oraz przedstawicielami Rady Gminy (dalej: RG) zamieszczono w załączniku nr 1 do Strategii.

DOKUMENTY ŹRÓDŁOWE PODDANE ANALIZIE

W trakcie prac nad dokumentem wnikliwej analizie poddano dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego oraz dokumenty źródłowe wymienione poniżej:

1. Plan rozwoju sieci dróg gminnych w Gminie Czernikowo na lata 2014-2018;
2. Informacje Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Toruńskiego za lata 2010-2013;
3. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych – Gmina Czernikowo na lata 2011-2015;
4. Gminny Program Przeciwdziałania Pomocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Czernikowo na lata 2011-2016;
5. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2014;
6. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2013-2015;
7. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Czernikowo w roku szkolnym 2012/2013;
8. Program Ochrony Środowiska Gminy Czernikowo na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020;
9. Sprawozdanie z realizacji inwestycji w zakresie wodociągów i sanitacji wsi w roku 2013;
10. Wieloletni program gospodarowania zasobem mieszkaniowym Gminy w latach 2013-2017;
11. Wieloletnia prognoza finansowa Gminy Czernikowo na lata 2011-2024;
12. Wieloletni program współpracy Gminy Czernikowo z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2011 – 2015;
13. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. Plan modernizacji 2020+.

METODOLOGIA ORAZ ETAPY PRAC NAD STRATEGIĄ

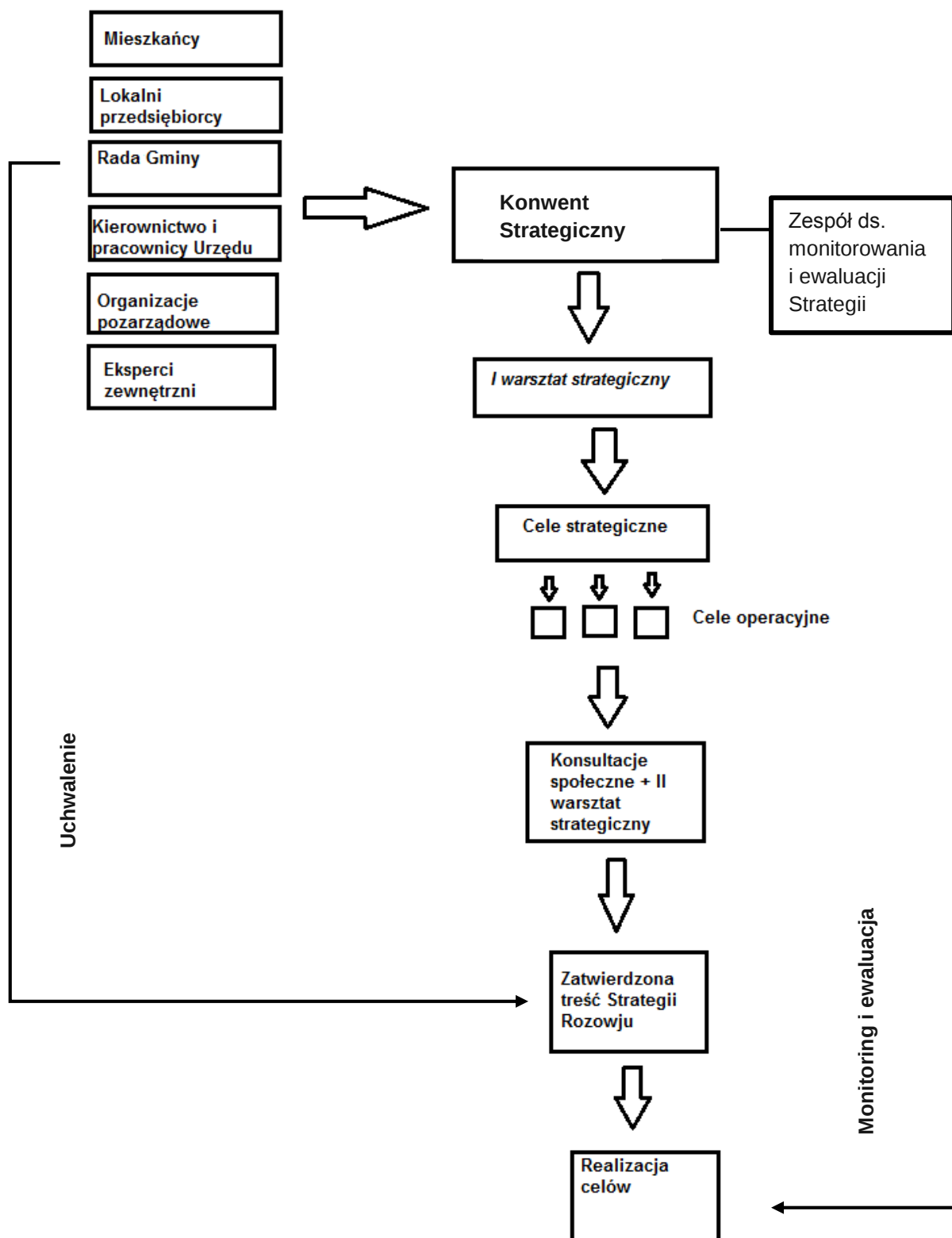
W procesie zarządzania oraz tworzenia dokumentów stanowiących postawę polityki rozwojowej danego obszaru niezwykle istotny jest proces uspołeczniania strategii. Z tego względu w trakcie wypracowywania treści dokumentu „Strategia Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020r.”, posłużono się metodą partycypacji. System ten polega na współpracy ekspertów zewnętrznych, przedstawicieli władz Gminy oraz społeczności lokalnej i wspólnego tworzenia przez te osoby założeń i treści dokumentu. Dzięki zastosowaniu ww. metodologii możliwe jest wypracowanie bogatej zawartości merytorycznej, ponieważ na proces programowania celów strategicznych wpływ mają wszystkie zainteresowane osoby. Są to przedstawiciele różnych środowisk, grup zawodowych, osoby prywatne i przedsiębiorcy, dla których różne aspekty mają odmienną wartość. Z tego względu podczas prac nad strategią zwrócą one uwagę na zupełnie inne potrzeby i możliwości rozwojowe Gminy.

Prace nad Strategią rozpoczęto 18 lipca 2014 r. kiedy to miało miejsce pierwsze spotkanie ekspertów zewnętrznych z władzami Gminy Czernikowo. Podczas wizyty omówiono główne założenia dokumentu, wypracowano jego strukturę oraz ustalono harmonogram prac nad treścią Strategii. W trakcie spotkania zdecydowano także o konieczności powołania Konwentu Strategicznego (Zespołu zajmującego się opracowaniem Strategii), składającego się z Rady Gminy, społeczeństwa lokalnego, kierownictwa i pracowników Urzędu, lokalnych przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i ekspertów zewnętrznych. Na zaproszenia rozesłane do mieszkańców Gminy Czernikowo odpowiedziało 41 osób, które ostatecznie weszły w skład Konwentu.

W okresie od 21 lipca do 14 sierpnia zespół ekspertów zewnętrznych przy merytorycznym wsparciu pracowników Urzędu opracował diagnozę społeczno-gospodarczą Gminy Czernikowo. W dniu 18 sierpnia odbył się I warsztat strategiczny podczas którego omówiono wnioski płynące z diagnozy oraz wypracowano założenia do analizy SWOT. Ostatnim elementem spotkania było wstępne zaprogramowanie celów strategicznych i operacyjnych.

Kolejnym elementem prac będzie przeprowadzenie procesu konsultacji społecznych oraz II warsztatu strategicznego. W okresie od 18 września do 8 października 2014 r. mieszkańcy Gminy będą mogli zapoznać się z treścią dokumentu oraz wnieść merytoryczne uwagi i własne założenia do Strategii. Po raz drugi przeprowadzone zostanie również spotkanie z Konwentem Strategicznym, w trakcie którego szczegółowo zostanie omówiona treść dokumentu.

Po naniesieniu wszystkich niezbędnych poprawek zatwierdzona treść Strategii Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020 r. zostanie uchwalona przez Radę Gminy. Ponadto specjalnie powołany przez Wójta Gminy Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii będzie dokonywał bieżącej weryfikacji stopnia realizacji założeń strategicznych zgodnie z metodologią opracowaną w dalszej części dokumentu. Całość procesu prac oraz monitorowania i ewaluacji Strategii zaprezentowano na schemacie.

Rysunek 1. Schemat procesu realizacji i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020 r.

Źródło: opracowanie własne

Część II. Diagnoza społeczno-gospodarcza

Niniejsza część stanowi prezentację wyników przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Czernikowo od roku 2010 do 2013. Analizując dokumenty źródłowe oraz dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego (dalej: GUS) dokonano przeglądu najważniejszych obszarów życia społeczno-gospodarczego. Diagnoza będzie stanowiła podstawę do identyfikacji głównych problemów i potrzeb rozwojowych Gminy Czernikowo. Na tej podstawie zaprogramowane zostaną cele strategiczne i operacyjne zalecane do zrealizowania przez Gminę do 2020 r.

SPOŁECZEŃSTWO

W obszarze „społeczeństwo” opisano najważniejsze wnioski z procesów demograficznych zachodzących na terenie Gminy Czernikowo. Scharakteryzowano możliwości Gminy w zakresie dostępu do edukacji na różnych szczeblach (w tym podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym). Przeprowadzono także wnikliwą analizę lokalnego rynku pracy.

DEMOGRAFIA

Stan i struktura ludności

Zgodnie z danymi GUS, (stan na dzień 31.12.2013 r.) Gminę Czernikowo zamieszkiwało 8 952 osoby, w tym 4 557 kobiet oraz 4 395 mężczyzn. Od 2010 r. liczba ludności zwiększyła się o ponad 350 osób i w latach 2010-2013 charakteryzowała się stabilną dynamiką wzrostu (liczoną metodologią rok do roku poprzedniego) oscylującą wokół 0,3% rocznie.

Struktura ludności charakteryzuje się znaczą przewagą grupy osób w wieku produkcyjnym¹, niemniej w kontekście planowania długookresowego należy zauważyć zastojowy charakter piramidy demograficznej dla grupy osób w wieku przedprodukcyjnym² (rys. 1). Analizując podstawę piramidy stwierdzono, iż „młodsze pokolenie” nie będzie w stanie zastąpić licznej grupy osób w wieku produkcyjnym, która to z kolei będzie przechodziła stopniowo do kategorii poprodukcyjnej³.

Skutkiem zastojowego (stacjonarny) charakteru podstawy piramidy demograficznej Gminy Czernikowo może być wyludnianie się jednostki w przyszłych latach

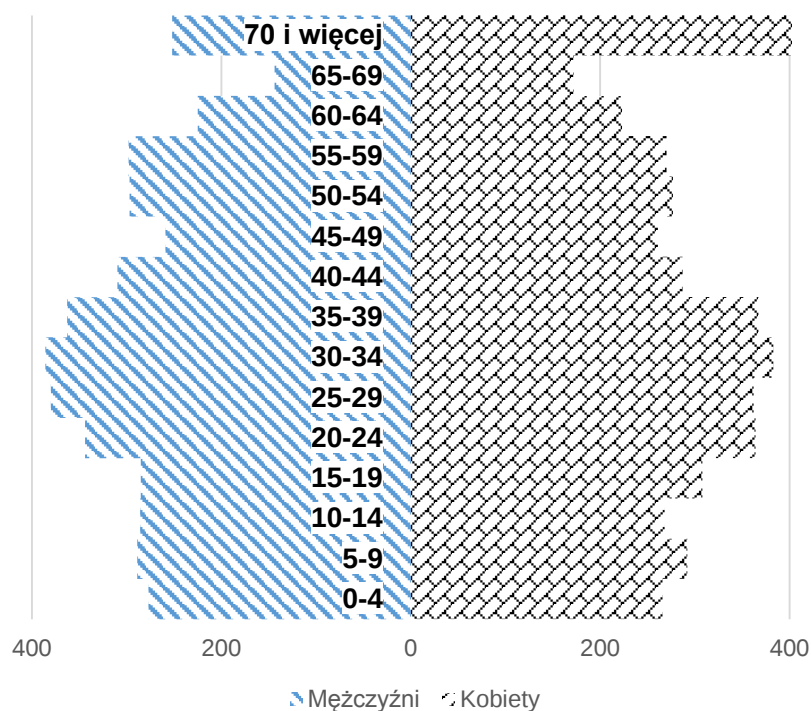
Odnosząc się do struktury demograficznej ludności całego województwa kujawsko-pomorskiego (rys.2), którą charakteryzuje bardziej regresywna struktura, władze

¹ 18-64 lat dla mężczyzn oraz 18-59 lat dla kobiet

² 0-19 lat

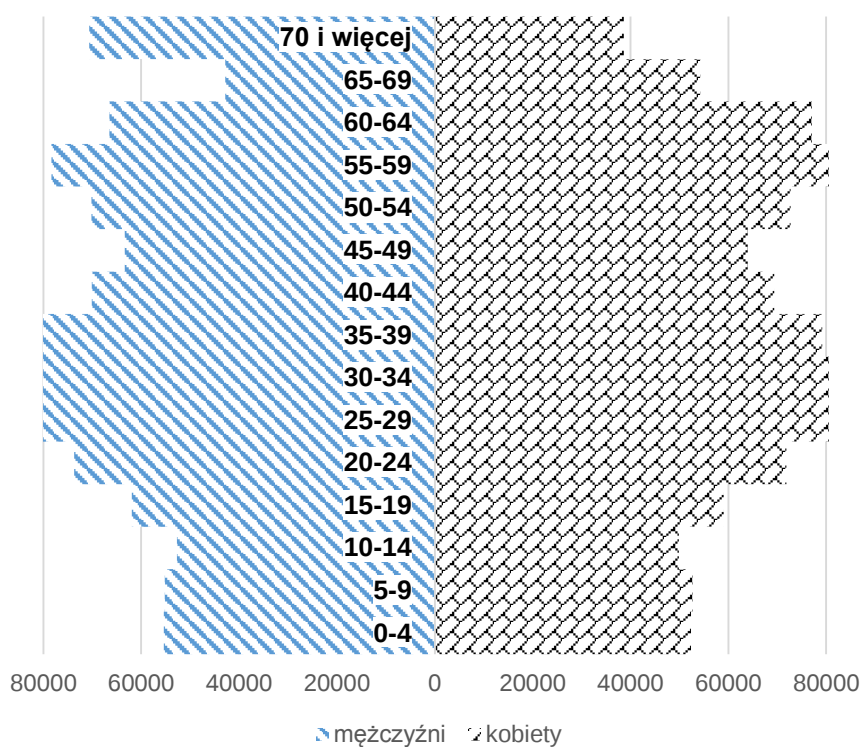
³ od 65 roku życia dla mężczyzn i od 60 roku życia dla kobiet

Gminy i Województwa powinny mieć na uwadze wyzwania jakie niosą za sobą zachodzące w regionie procesy demograficzne.

Rysunek 2. Struktura demograficzna ludności Gminy Czernikowo

Źródło: Baza Demografia GUS, stan na dzień 31.12.2013 r.

Rysunek 3. Struktura demograficzna ludności województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: Baza Demografia GUS, stan na dzień 31.12.2013 r.

Bardziej szczegółowe zestawienie struktury ludności zaprezentowano w tabeli 2. Analizując współczynniki maskulinizacji⁴ (W_m) oraz feminizacji⁵ (W_f), można zauważyć, iż liczba kobiet znacznie przewyższa liczbę mężczyzn, co szczególnie widoczne jest w grupie wieku 65+. Stopniowe starzenie się społeczeństwa oraz znaczna przewaga kobiet wśród najstarszej grupy mieszkańców warunkowała będzie potrzeby na określone usługi, np. w zakresie opieki zdrowotnej, rozrywki itd.

Tabela 1. Stosunek liczby kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wieku

Grupy wieku	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	W_m	W_f
0 - 4	543	277	266	1,04	0,96
5 - 9	581	289	292	0,99	1,01
10 - 14	554	286	268	1,07	0,94
15 - 19	593	285	308	0,93	1,08
20 - 24	708	344	364	0,95	1,06
25 - 29	742	380	362	1,05	0,95
30 - 34	769	386	383	1,01	0,99
35 - 39	730	363	367	0,99	1,01
40 - 44	597	310	287	1,08	0,93
45 - 49	520	259	261	0,99	1,01
50 - 54	574	297	277	1,07	0,93
55 - 59	568	298	270	1,10	0,91
60 - 64	448	225	223	1,01	0,99
65 - 69	316	144	172	0,84	1,19
70 - 74	240	91	149	0,61	1,64
75 - 79	193	85	108	0,79	1,27
80 - 84	146	37	109	0,34	2,95
85 lat i więcej	130	39	91	0,43	2,33

Źródło: Baza Demografia GUS, stan na dzień 31.12.2013 r.

Sytuację demograficzną jednostki doskonale obrazują także: współczynnik obciążenia demograficznego, współczynnik struktury starości, indeks starości i indeks obciążeń ludności w wieku poprodukcyjnym, których wartości zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 2. Funkcjonalne grupy wieku w Gminie Czernikowo

Nazwa współczynnika	Wartość
Współczynnik obciążeń demograficznych	57,49
Wskaźnik struktury starości	12,93
Indeks starości	61,08
Indeks obciążeń ludności w wieku poprodukcyjnym	18,03

Źródło: Baza Demografia GUS, stan na dzień 31.12.2013 r.

Współczynnik obciążeń demograficznych wskazuje na stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym⁶ do liczby osób w wieku produkcyjnym. W 2013 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało ponad 57 osób w wieku nieprodukcyjnym, wskaźnik ten jest zbliżony do wskaźnika województwa wynoszącego dokładnie 57 osób. Oznacza to, iż każde dwie osoby w wieku produkcyjnym utrzymują jedną

⁴ Stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet

⁵ Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn

⁶ Ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym

osobę w wieku nieprodukcyjnym. Ponadto zgodnie z wartością współczynnika struktury starości, zauważyć można, iż na każde 100 mieszkańców Gminy Czernikowo przypada niemal 13 osób powyżej 65 roku życia. Sytuację jednostki doskonale obrazują także indeksy: starości i obciążeń ludności w wieku produkcyjnym. Oznaczają one, iż na jedną osobę powyżej 65 roku przypadają jedynie ok. 2 osoby młode (do 15 roku życia). Drugi wskaźnik obrazuje procentowy udział liczby osób powyżej 65 roku życia w liczbie ludności w wieku 15-59 lat (dla kobiet) i 15-64 lata (dla mężczyzn) na dzień 31 grudnia 2013 roku.

Od 2010 r. na terenie Gminy odnotowuje się dodatni przyrost naturalny, liczba urodzeń przewyższała liczbę zgonów w każdym analizowanym roku. W tym zakresie Gmina prezentuje się znacznie lepiej, niż województwo kujawsko-pomorskie, w którym w 2013 r. odnotowano ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego (-0,3).

Tabela 3. Urodzenia, zgony i przyrost naturalny w latach 2010-2013

Rok	Urodzenia żywe na 1000 ludności	Zgony na 1000 ludności	Przyrost naturalny na 1000 ludności
2010	15,6	8,9	6,7
2011	10,4	7,7	2,7
2012	11,0	7,2	3,8
2013	11,5	7,6	3,8

Źródło: Baza Demografia GUS, stan na dzień 31.12.2013 r

W 2013 r. gęstość zaludnienia w Gminie Czernikowo wynosiła ok. 53 osób na 1 km². Jest to stosunkowo niewielki odsetek w porównaniu do obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie współczynnik ten wyniósł 116 os./km². Niska wartość omawianego współczynnika związana jest z występowaniem na terenie Gminy dużych obszarów lasów i zalesień wynoszących ponad 45% ogółu powierzchni jednostki.

Migracje

Analizując stan ludności na terenie Gminy Czernikowo należy rozważyć także saldo migracji wewnętrznych (krajowych) i zewnętrznych (zagranicznych). W 2013 r. saldo migracji wewnętrznych⁷, wyniosło +10 osób. W tym roku do Gminy Czernikowo napłynęło 80 osób, w tym 71 z województwa kujawsko-pomorskiego, 3 – z województwa warmińsko-mazurskiego, 2 – z województwa małopolskiego, oraz po 1 osobie z województw: mazowieckiego, pomorskiego, śląskiego oraz wielkopolskiego. Z terenu jednostki odpłynęło 70 osób, z czego 52 zostało na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, 6 zmieniło miejsce pobytu na województwo wielkopolskie, po 4 osoby – na województwo mazowieckie i pomorskie, 2 – na województwo warmińsko-mazurskie i po 1 na województwo – lubelskie i śląskie.

Saldo migracji zagranicznych⁸ od 2010 roku utrzymywało się na dodatnim poziomie i wynosiło odpowiednio w latach 2010-2013: 1, 2, 1, 1 osobę. Obcokrajowcy przyjeżdżający na teren Gminy to przede wszystkim mieszkańcy Europy Zachodniej:

⁷ Zmiany miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) w obrębie kraju, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy, w tym:

- w przypadku gmin miejsko - wiejskich,
- zmiany miejsca zamieszkania w obrębie gminy,
- z terenów wiejskich na miejskie lub odwrotnie (definicja GUS).

⁸ Wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy (definicja GUS).

Irlandia, Niemcy, Wlk. Brytania oraz Włochy, a także Europy Północnej (Norwegia). Dane te nie uwzględniają osób wyjeżdżających za granicę do prac sezonowych lub pracy w szarej strefie, które to osoby nie zgłosiły zmiany zamieszkania na stałe lub pobyt czasowy. Ze względu na brak dokładnych danych statystycznych oszacowanie wielkości grupy migrujących za pracą za granicę jest niezwykle trudne. Opierając się na raporcie z wyników badań przeprowadzonych w ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. stwierdzono, iż województwo kujawsko-pomorskie nie znajdowało się w czołówce regionów obarczonych najwyższym odsetkiem osób emigrujących za granicę.

EDUKACJA

Żłobki i wychowanie przedszkolne

Na terenie Gminy Czernikowo nie funkcjonują żłobki i kluby dziecięce. Niemniej prowadzone jest jedno przedszkole (2 oddziały), znajdujące się w miejscowości Czernikowo, oraz 3 punkty przedszkolne, utworzone w 2013 r. Z tego typu edukacji przedszkolnej skorzystało ok. 135 dzieci. Ponadto dzieci uczęszczają do oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

W Gminie Czernikowo ok 41% dzieci w wieku od 3 do 6 lat objętych jest wychowaniem przedszkolnym, w woj. kujawsko-pomorskim jest to aż 63%.

Punkty otworzone zostały dzięki środkom unijnym pozyskanym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Z możliwości uczęszczania do punktów przedszkolnych skorzystało ponad 70 dzieci, co podwoiło liczbę korzystających z tego rodzaju edukacji. W 2013 r. liczba dzieci uczęszczających do placówek przekroczyła liczbę miejsc oferowanych przez te punkty, co niewątpliwie pokazuje zapotrzebowanie na tego typu usługi.

Tabela 4. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli i punktów przedszkolnych w latach 2010-2013

Rok	Przedszkola				Punkty przedszkolne			
	Ogółem	Liczba oddziałów	Miejsca	Liczba uczęszczających dzieci	Ogółem	Liczba oddziałów	Miejsca	Liczba uczęszczających dzieci
2010	1	2	41	42	--	--	--	--
2011	1	2	41	38	--	--	--	--
2012	1	2	41	43	--	--	--	--
2013	1	2	41	34	3	4	66	71

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS (stan na dzień 31.12.2013 r.)

Ponadto przy szkołach podstawowych funkcjonuje siedem oddziałów przedszkolnych, do których w 2013 r. uczęszczało 171 dzieci.

W latach 2010-2012 średnio ok 41% dzieci w wieku od 3 do 6 lat zostało objętych wychowaniem przedszkolnym. W tej kategorii Gmina wypada mniej korzystnie na tle województwa kujawsko-pomorskiego, w którym odsetek ten wyniósł średnio ok.

63%. Gorsza wartość wskaźnika może wynikać z innego modelu rodziny na obszarach wiejskich. Niemniej liczne badania psychospołeczne potwierdzają korzyści płynące z edukacji już w najmłodszych latach życia dziecka.

Szkoły podstawowe

Na terenie Gminy funkcjonuje 5 szkół podstawowych (w Czernikowie, Makowiskach, Mazowszu, Steklinie oraz Osówce). Liczba uczniów od 2010 stale wzrasta, jednak dynamika wzrostu jest dość niewielka.

Tabela 5. Liczba uczniów klas I-VI uczęszczających do szkół podstawowych w latach 2010-2014

Rok	2010	2011	2012	2013
Liczba uczniów	696	704	708	--

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Największy odsetek uczniów ww. szkół uczęszcza do Szkoły Podstawowej im K.K. Baczyńskiego w Czernikowie. Dzieci z pozostałych miejscowości dowożone są do placówek oświatowych za pomocą pojazdów będących w posiadaniu Gminy. Jednostka jest właścicielem trzech busów i autobusu. Ponadto w celu usprawnienia dowozu dzieci do szkół korzystano również z usług firmy zewnętrznej.

Tabela 6. Struktura liczby uczniów oraz zatrudnienia w poszczególnych szkołach podstawowych

	Wyszczególnienie	Liczba uczniów Kl. I-VI	Liczba uczniów „0”	Zatrudnienie	
		Stan na wrzesień 2012 r.	Stan na wrzesień 2012 r.	Nauczyciele (etaty)	Pozostali (etaty)
1.	Szkoła Podstawowa im. K.K. Baczyńskiego w Czernikowie	377	73	35,21	9
2.	Szkoła Podstawowa w Makowiskach	62	18	11,38	3
3.	Szkoła Podstawowa w Mazowszu	87	19	11,00	4
4.	Szkoła Podstawowa w Steklinie	67	22	12,36	3
5.	Szkoła Podstawowa w Osówce	115	21	14,63	6
	Razem	708	153	84,58	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Czernikowo w roku szkolnym 2012/2013”

Poziom kształcenia w Gminie Czernikowo należy uznać jako dobry. Wyniki sprawdzianu 6-klasistów porównywalne są z wynikami osiąganymi w całym województwie kujawsko-pomorskim, co więcej poziom kształcenia jest stale podnoszony. Nadal zauważa się jednak konieczność ciągłego doposażania

pomieszczeń dydaktycznych w pomoce edukacyjne oraz podnoszenia kwalifikacji kadry nauczycielskiej.

Gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne

Na terenie Gminy Czernikowo funkcjonuje Zespół Szkół im. M. Kopernika, w skład którego wchodzi: Gimnazjum oraz Liceum Ogólnokształcące w Czernikowie. Do szkół w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 442 uczniów, w tym 384 do Gimnazjum i 58 do Liceum. W Zespole Szkół zatrudnienie wynosi 56 etatów, w tym 42 etatów nauczycielskich.

Prowadzenie liceum należy do zadań własnych powiatu. Zadanie to zostało przekazane Gminie, która prowadzi Liceum od 2004 r. Ze względu na wysoki odsetek młodzieży kontynuującej edukację ponadgimnazjalną poza granicami Gminy, w liceum funkcjonują jedynie trzy oddziały (po jednym w każdym roczniku). Podniesienie poziomu nauczania oraz zwiększenie oferty edukacyjnej mogłoby pozytywnie wpłynąć na zainteresowanie absolwentów gimnazjum możliwością kontynuowania edukacji na terenie Gminy.

SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

Wysoki poziom społeczeństwa obywatelskiego charakterystyczny jest dla gmin, w których mieszkańcy samodzielnie organizują się i podejmują inicjatywy bez konieczności interwencji władz samorządowych w proces ich powstawania. Funkcjonowanie tych organizacji wzmacnia demokrację oraz integrację społeczną. Jedną z metod pomiaru poziomu społeczeństwa obywatelskiego jest liczba organizacji i stowarzyszeń funkcjonujących na danym terenie. Podmioty wzmacniające społeczeństwo obywatelskie na terenie Gminy Czernikowo to:

1. Gminna Orkiestra Dęta;
2. Stowarzyszenie „Czyż Nie”;
3. Stowarzyszenie „Inicjatywa”;
4. Stowarzyszenie „Razem łatwiej”;
5. Ochotnicza Straż Pożarna w Czernikowie;
6. Ochotnicza Straż Pożarna w Makowiskach;
7. Ochotnicza Straż Pożarna w Steklinie;
8. Ochotnicza Straż Pożarna w Mazowszu;
9. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie;
10. Ochotnicza Straż Pożarna w Osówce;
11. Ochotnicza Straż Pożarna w Steklinku;
12. Klub Seniora „Radość”;
13. Koło Gospodyń Wiejskich w Czernikowie;
14. Koło Gospodyń Wiejskich w Witowie;
15. Fundacja „Feniks”;
16. LZS Steklin;
17. LZS Victoria;
18. UKS Comets Mazowsze;
19. UKS Olimpijczyk.

*Funkcjonujące na terenie Gminy organizacje pozarządowe
zwiększają możliwość aktywnego uczestnictwa mieszkańców
w życiu społecznym*

Zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organ administracji publicznej może zlecać realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom uprawnionym do prowadzenia działalności pożytku publicznego. Rozszerzenie obecnej współpracy z organizacjami pozarządowymi przyniesie jednostce zarówno korzyści finansowe jak i wizerunkowe.

Wszystkie wyżej wymienione organizacje prężnie działają na terenie Gminy Czernikowo i przyczyniają się do rozwoju różnych dziedzin życia społecznego, uzupełniając i wspomagając władze samorządowe w tym zakresie. Ponadto mieszkańcy Gminy uprawiają liczne dyscypliny sportowe, m.in.: poker sportowy, piłkę halową, bilard, piłkę nożną, baseball, siatkówkę, koszykówkę, tenis stołowy oraz wędkarstwo.

RYNEK PRACY

Struktura zatrudnienia

Gmina Czernikowo w 2013 r. oferowała 652 miejsca pracy (stan na dzień 31.12.2013). W liczbie tej nie uwzględniono jednak pracowników jednostek budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, a także zakładów osób fizycznych o liczbie pracujących do 9 osób. Niemniej na terenie Gminy zarejestrowanych jest 415 podmiotów gospodarczych należących do osób fizycznych (stan na dzień 12.08.2014 r.), w tym wiele mikroprzedsiębiorstw oferujących dodatkowe miejsca pracy. Największy odsetek tych przedsiębiorstw znajduje się w miejscowości Czernikowo.

Bezrobocie rejestrowane

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Toruńskiego (stan na miesiąc czerwiec 2014 r.), liczba osób bezrobotnych wyniosła 948. Pomimo tego, iż liczba ta jest niższa niż w 2013 r., odsetek osób bezrobotnych stale wzrastał od 2010 r. Ponad 60% tej grupy stanowią osoby bez wykształcenia średniego, w tym nieposiadające kwalifikacji zawodowych oraz długotrwale bezrobotne. Pod względem liczby osób pozostających bez pracy Gmina Czernikowo osiąga najwyższy wskaźnik wśród pozostałych gmin wiejskich powiatu toruńskiego.

Tabela 7. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych

	2010	2011	2012	2013	2014*
ogółem	771	847	954	1021	948
mężczyźni	340	358	419	456	412
kobiety	431	489	535	565	536

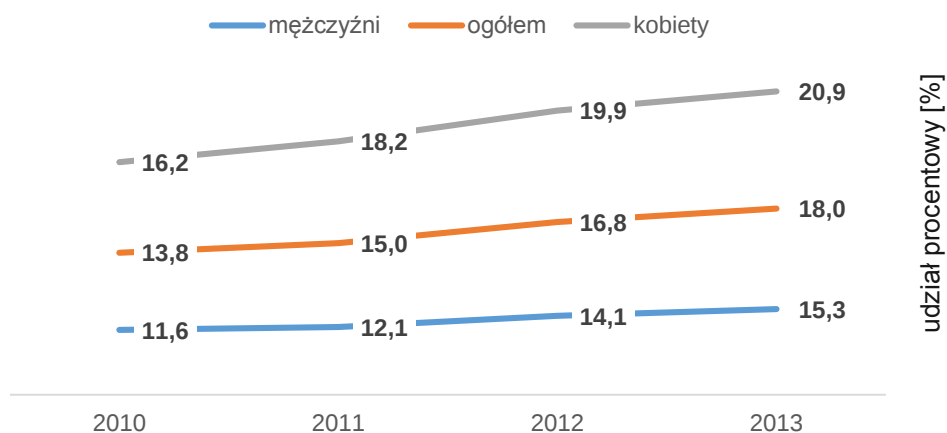
* stan na miesiąc czerwiec 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP dla Powiatu Toruńskiego

W Gminie Czernikowo, wśród grupy zarejestrowanych bezrobotnych prawie 32% stanowią osoby w wieku od 25 do 34 roku życia i 22,5% osoby w wieku 18-25 lat. Znaczący udział najmłodszej grupy bezrobotnych jest dość niepokojący z punktu widzenia możliwości zdobywania niezbędnego doświadczenia zawodowego oraz potrzeb szkoleniowych i podnoszenia kwalifikacji. W 2013 r. udział bezrobotnych

w grupie osób w wieku produkcyjnym wyniósł 18%. Ponadto odsetek osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym ciągle wzrastał od 2010r.

Wykres 1. Udział bezrobotnych rejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Charakterystykę osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaprezentowano w tabeli poniżej. Omawiana grupa bezrobotnych stanowi ponad 95% ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych na terenie Gminy. Prowadzenie polityki aktywizacyjnej jest znacznie utrudnione. Pomimo, iż osoby bezrobotne mogą korzystać z różnego rodzaju wsparcia mającego na celu ich aktywizację zawodową, to znaczny odsetek osób bez wykształcenia wyższego oraz długotrwale bezrobotnych przesądza o niskiej skuteczności tej polityki.

Tabela 8. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy

	ogółem	kobiety
Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy:	971	537
do 25 roku życia	230	116
powyżej 50 roku życia	178	74
długotrwale	644	397
bez kwalifikacji zawodowych	328	219
bez doświadczenia zawodowego	293	177
bez wykształcenia średniego	713	367
samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	83	66
kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	x	159
którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	17	1
niepełnosprawni	15	8
po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	7	7

Źródło: PUP dla Powiatu Toruńskiego (stan na dzień 31.12.2013 r.)

GOSPODARKA

Podrozdział „gospodarka” stanowi opis najważniejszych aspektów związanych z działalnością i strukturą podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Gminy. Analiza pozwoliła na identyfikację branż kluczowych z punktu

widzenia możliwości rozwojowych Gminy oraz umożliwiła dokonanie oceny poziomu przedsiębiorczości mieszkańców.

STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH

Bazę ekonomiczną w Gminie Czernikowo w 2013 roku tworzyło 624 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON. Stanowi to 6,93% ogólnej liczby podmiotów w Powiecie Toruńskim. Sektor publiczny reprezentuje 15 jednostek, prywatny natomiast 609. Pozytywnym zjawiskiem jest zwiększanie się liczby nowo rejestrowanych działalności w ostatnich latach. W 2010 roku zarejestrowano 87 podmiotów, a w 2013 liczba ta zwiększyła się o kolejne 95. Najniższy wskaźnik zaobserwowany został w 2012 roku.

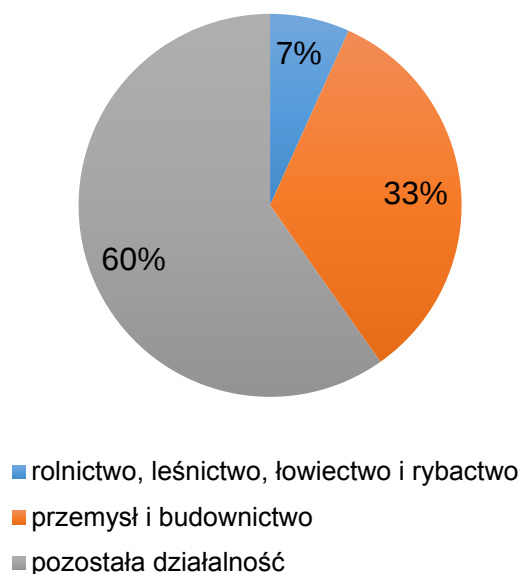
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON

Lata	Podmioty gospodarki narodowej ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
2010	581	14	567	87
2011	586	14	572	81
2012	597	15	582	70
2013	624	15	609	95

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Forma prawna poszczególnych przedsiębiorstw obejmuje spółdzielnie, spółki handlowe oraz spółki cywilne. Obecnie na terenie Gminy w znacznej części funkcjonują podmioty gospodarcze, które zaliczane są do sektora przemysłowego i budowlanego. Stanowią one 33 % ogółu. Dogodne warunki środowiskowe oraz występowanie dobrej jakości gleb mogłoby sugerować, iż obszar gminy wykorzystywany jest głównie do celów rolniczych. Działalności te stanowią jednak tylko 7%. Ponadto w ostatnich latach można zaobserwować spadek zainteresowania tym rodzajem aktywności gospodarczej. W roku 2011 liczba podmiotów rolniczych wyniosła 48, w roku 2013 już o sześć mniej. Popularną działalnością w zakresie rolnictwa jest m.in. sadownictwo.

Wykres 2. Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stan na 2013 rok

Struktura działowa podmiotów gospodarki narodowej wykazuje, że najwięcej podmiotów działało w sekcji handlu hurtowego i detalicznego, w roku 2013 liczba ta wynosiła 182 jednostki. Drugą z kolei grupą o największej liczbie zarejestrowanych działalności jest budownictwo obejmując 130 podmiotów. Wysoki udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw reprezentuje także przetwórstwo przemysłowe. Do tej sekcji zalicza się bowiem 74 podmioty. Poza wymienionymi rodzajami działalności czołówkę zajmuje także sektor rolnictwa, który obejmuje czwarte miejsce pod względem liczby prowadzonych działalności.

Aby lepiej zbadać tendencje rozwojowe Gminy w ostatnim okresie konieczna jest analiza dynamiki zmian jakie zachodzą w sferze gospodarczej. W tym celu przeprowadzono badania dotyczące liczby działalności z rozróżnieniem na poszczególne sekcje. Dynamika, wyrażona została w ujęciu procentowym, określona została na podstawie danych z 2010 i 2013 roku.

Tabela 10. Dynamika zmian poszczególnych sekcji gospodarczych w latach 2010-2013 w gminie Czernikowo

	Sekcja	Dynamika zmian w latach 2010-2013
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	- 2,3 %
B	górnictwo i wydobywanie	brak działalności
C	przetwórstwo przemysłowe	- 2,6 %
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	brak działalności
E	dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami	- 16,7 %
F	budownictwo	+10,2%

G	handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	+7,7%
H	transport i gospodarka magazynowa	+2,5%
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	+9,1
J	informacja i komunikacja	- 66,7%
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	+25,0%
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	bez zmian
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	+41,2%
N	działalność w zakresie usług administrowania	+14,3%
O	administracja publiczna i obrona narodowa	bez zmian
P	edukacja	+18,2%
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	+27,8%
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	+30,0%
S,T	pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	+6,1%
U	organizacje i zespoły eksterytorialne	brak działalności

Zródło: Bank Danych Lokalnych

Analiza dynamiki zmian w liczbie poszczególnych działalności wskazuje, iż sekcją która najszybciej się rozwija jest grupa działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej. Jest to bardzo pozytywne zjawisko, które może zostać wykorzystane w konstruowaniu przyszłych priorytetów rozwojowych Gminy. W tym zakresie prowadzone są działalności prawnicze, rachunkowo-księgowe i doradztwo podatkowe (5), działalność firm centralnych (4), reklama i badanie rynku (2) itp. Występowanie tego rodzaju działalności daje podstawy do dalszego rozwoju działalności gospodarczych i ich obsługi. Kolejną grupą, która dynamicznie się rozwija jest działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 13 podmiotów zajmujących się tym typem działalności. W sekcji R najwięcej jest działalności sportowych, rozrywkowych i rekreacyjnych, których liczba w 2013 roku wyniosła 9. Zwiększająca się liczba atrakcji kulturalnych jest bardzo ważnym aspektem. Obszar Gminy Czernikowo posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Analiza zmian w liczbie działalności wskazuje również na wzrost jakości życia mieszkańców. W ostatnich latach zwiększyła się liczba podmiotów opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, edukacji, budownictwa oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej.

Negatywnym zjawiskiem w dynamice zmian działalności gospodarczych jest spadek liczby podmiotów funkcjonujących w obszarach informacji i komunikacji. Z trzech podmiotów istniejących w 2010 pozostała obecnie tylko jedna, co stanowi spadek o 66,7%. Na terenie Gminy zmniejsza się także liczba podmiotów prowadzących działalność rolniczą. Jest to negatywne zjawisko biorąc pod uwagę możliwości produkcyjne Gminy.

Wielkość podmiotów gospodarczych na terenie gminy Czernikowo obejmuje trzy przedziały wyznaczone na podstawie liczby zatrudnianych pracowników. Są to przedsiębiorstwa zatrudniające:

1. Od 0 do 9 osób – 603 podmioty,
2. Od 10 do 49 osób – 17 podmiotów,
3. Od 50 do 249 osób – 4 podmioty

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw stanowi podstawę budowania konkurencyjności lokalnej. W ostatnich latach obserwuje się wzrost działalności z przedziału zatrudniającego od 50 do 249 osób. Od 2010 roku powstały trzy takie podmioty. Ponadto tych, w których pracuje od 0-9 osób również jest więcej w porównaniu z 2010 r. Wg danych GUS w okresie 2010-2013 powstało aż 46 takich podmiotów. Spadek odnotowuje się natomiast w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10-49 osób. W ciągu ostatnich czterech lat zlikwidowano sześć jednostek tej wielkości. Biorąc pod uwagę ogólny wzrost liczby przedsiębiorstw nie jest to niepokojące zjawisko. Wzrost liczby podmiotów stwarza nowe miejsca pracy na terenie Gminy i tym samym podnosi jakość życia mieszkańców. Dobre warunki do rozwoju gospodarczego na stwarza także wzrost liczby działalności określanych jako instytucje otoczenia biznesu, a więc firm wspomagających na co dzień bieżącą działalność podmiotów gospodarczych. Jest to pozytywny trend, którego występowanie jest konieczne do dalszego rozwoju Gminy.

Wskaźnikiem zwiększającej się konkurencyjności jednostki jest także wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą. W ciągu ostatnich dwóch lat własne przedsiębiorstwa posiada o 23 osoby więcej niż na początku badanego okresu.

Tabela 11. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 w sekcjach powyżej 10 osób

LATA	Ogółem	Rolnictwo	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel, naprawa pojazdów samochodowych	Transport i gospodarka magazynowa	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (1)	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Op. zdrow. i pomoc społ.	Pozostała działalność usługowa i organizacje
2012	511	37	60	130	153	37	12	7	15	19	19
2013	534	33	61	128	164	38	11	10	23	22	22

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2013 r.)

Najwyższy odsetek osób posiada przedsiębiorstwa zajmujące się handlem, naprawą pojazdów samochodowych oraz budownictwem. Na terenie Gminy wzrasta zainteresowanie prowadzeniem podmiotów o profilu finansowym, naukowym i technicznym. Spada natomiast chęć uprawiania ziemi. Pomimo, iż przedsiębiorczość na terenie Gminy wzrasta, to w porównaniu do innych gmin wchodzących w skład Powiatu Toruńskiego nie jest to zadowalający wynik. Wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Czernikowo w 2013 roku wynosił 9,4. Dla porównania wskaźnik ten dla Gminy Wielka Nieszawka wynosi 13,8 i stanowił najlepszy wynik w powiecie. Na dziewięć gmin Powiatu Toruńskiego przedsiębiorczość gminy Czernikowo kształtuje się na siódmym miejscu stanowiąc jeden z najniższych wyników.

DOCHODY BUDŻETOWE

Dochody budżetu gminy Czernikowo w ciągu ostatnich czterech lat systematycznie wzrastają. W 2010 roku stanowiły one niecałe 27 mln zł, w 2013 roku wzrosły do kwoty 35 mln zł.

Znaczne usztywnienie dochodowej strony budżetu subwencjami oraz dotacjami celowymi ogranicza możliwości jednostki w zakresie planowania działań dodatkowych, wykraczających poza „codzienne” obowiązki władz Gminy. Niemniej analizując strukturę dochodów pod względem własnych środków zauważyć można iż w ostatnich latach, Gmina zwiększa udział dochodów własnych w ogóle dochodów. Na przyrost tej kategorii w 2013 roku wpłynęło zwiększenie się wpływów z podatków. Znaczny wzrost zaobserwować można było z wpływów:

1. Podatku rolnego,
2. Podatku od nieruchomości,
3. Dochodów z majątku,
4. Wpływy z usług,
5. Podatku od osób fizycznych,
6. Dochodu z najmu i dzierżawy składników majątkowych JST oraz innych umów o podobnym charakterze.

Na większy udział dochodów własnych miały także inne opłaty pobierane przez jednostki samorządu terytorialnego oraz dochody podatkowe – ustalone i egzekwowane na podstawie odrębnych ustaw.

W tabeli zestawiono dziesięć najważniejszych źródeł dochodów Gminy Czernikowo.

Tabela 12. Dochody budżetu gminy Czernikowo w latach 2010-2014*

Paragraf	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Średnia	Udział	Skumulowany
Subwencje ogólne z budżetu państwa	13 026 772	14 180 541	14 045 053	14 828 859	15 233 714	15 488 133	14 467 179	48,09%	48,09%
Dotacje celowe na zadania zlecone	3 402 509	3 864 196	3 928 662	3 786 604	3 590 709	3 006 370	3 596 508	11,96%	60,05%
Dotacje celowe na realizację inwestycji i zakupów inwestycyjnych własnych gmin	0	2 213 930	3 608 998	6 788 761	5 447 536	2 243 000	3 383 704	11,25%	71,30%
Podatek dochodowy od osób fizycznych	1 668 341	1 742 896	2 140 224	2 254 970	2 344 172	2 585 682	2 122 714	7,06%	78,35%
Podatek od nieruchomości	1 153 041	1 237 662	1 367 138	1 478 771	1 640 660	1 800 000	1 446 212	4,81%	83,16%
Dotacje celowe na zadania własne	1 220 041	1 390 101	1 455 863	1 560 340	1 936 892	649 700	1 368 823	4,55%	87,71%
Wpływy z różnych dochodów	19 000	34 554	200 000	44 085	2 345 168	1 500 000	690 468	2,30%	90,00%
Podatek rolny	545 550	405 552	450 162	574 904	744 804	790 000	585 162	1,95%	91,95%
Dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich	474 900	0	1 798 321	179 903	0	592 177	507 550	1,69%	93,64%
Środki na dofinansowanie własnych inwestycji gmin (związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł	179 800	321 200	166 374	213 354	160 575	636 100	279 567	0,93%	94,57%

*wartości planowane (stan na marzec 2014 r.)

Źródło: Sprawozdania finansowe Rb-27 s Gminy Czernikowo

Stan dochodowej strony budżetu jest niezwykle istotny podczas wykonywania przez samorządy swojego podstawowego zadania jakim jest zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej. Wzrost dochodów nie jest jednak jedyną miarą sytuacji w jakiej się ona znajduje. Aby analiza sytuacji finansowej Gminy przeprowadzona była w sposób kompleksowy, potrzebna jest również analiza tej strony budżetu na tle innych jednostek samorządu terytorialnego Powiatu Toruńskiego.

Tabela 13. Dochody budżetu gminy na 1 mieszkańca

	Ogółem (zł)	Dochody własne (zł)
Chełmża (gmina miejska)	2 964,74	1 512,14
Chełmża (gmina wiejska)	3 344,11	1 330,73
Czernikowo	3 965,70	963,11
Lubicz	2 954,98	1 615,68
Łubianka	3 428,09	1 448,86
Łysomice	4 609,98	2 911,76
Obrowo	2 670,92	1 146,33
Wielka Nieszawka	3 745,25	2 577,45
Zławieś Wielka	2 645,52	1 150,24

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stan na 2013 rok

Dochody Gminy Czernikowo w ostatnim okresie zwiększyły się. W 2013 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowiły one ogółem 3 965,70 zł (tabela 14.). Na tle pozostałych gmin jest to wynik bardzo dobry. Niemniej Gmina Czernikowo wypada bardzo słabo na tle pozostałych jednostek pod względem wysokości dochodów własnych. Dochody własne przypadające na 1 mieszkańca wynoszą jedynie 963,11 zł. Stanowi to najniższy wynik w powiecie.

WYDATKI BUDŻETOWE

Wydatki budżetowe Gminy Czernikowo w latach 2010-2013 systematycznie wzrastały. W 2013 r. wyniosły one o około 5 mln zł w porównaniu do roku 2010.

*Tabela 14. Wydatki budżetu Gminy Czernikowo w latach 2010-2014**

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
WYDATKI OGÓŁEM	23 747 257	31 674 589	35 388 474	36 992 253	36 981 493	32 036 469
Wydatki bieżące	18 927 051	20 796 896	22 829 912	24 192 826	25 345 333	24 686 292
Wynagrodzenia	8 281 599	8 771 829	9 578 275	10 367 138	10 678 426	11 067 829
Pochodne od wynagrodzeń	1 499 123	1 573 092	1 669 489	2 014 217	2 174 050	2 153 157
Pozostałe bieżące	9 052 335	10 339 110	11 184 677	11 129 578	11 776 000	10 755 306
Obsługa długu	93 995	112 865	397 471	681 892	716 857	710 000
Poręczenia i gwarancje	0	0	0	0	0	0
Wydatki majątkowe	4 820 206	10 877 693	12 558 562	12 799 427	11 636 160	7 350 177

*wartości planowane

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wydatki inwestycyjne przez cały okres analizy wynoszą średnio 34%. Jest to dobry wynik biorąc pod uwagę wydatki inwestycyjne pozostałych gmin Powiatu Toruńskiego. Gmina Czernikowo w roku 2013 przeznaczyła najwięcej środków na inwestycje spośród wszystkich jednostek w powiecie.

Wzrost wydatków w Gminie obejmuje coraz większe nakłady przeznaczane na wydatki bieżące. Od roku 2010 wzrosły one o niemal 5 mln zł. Największy przyrost

wydatków bieżących obserwuje się w wydatkach na wynagrodzenia oraz pochodne od wynagrodzeń. W 2013 roku znaczny udział odnotowano także w wydatkach, które przeznaczone są na zakup dóbr i usług w Gminie. Systematyczny wzrost występuje w udziałach na obsługę długu publicznego oraz opłat z nimi związanych.

Struktura wydatków wg poszczególnych działów Klasyfikacji Budżetowej (tabela 16.) pozwala określić stopień przeznaczanych pieniędzy na poszczególne zadania. Największą ilość środków w gminie Czernikowo absorbuje obsługa oświaty i wychowania. Od roku 2010 można zauważyć znaczny wzrost wydatków na tego rodzaju działalności. W tym roku gmina przeznaczyła 11 mln 212 tys. zł, natomiast w roku 2013 było to już 14 mln 556 tys. zł. Niepokojący jest również fakt, iż ta kwota stale rośnie w szybkim tempie, przy jednoczesnym spadku środków przeznaczanych na inne cele. W 2013 roku spadek ten obserwuje się w działach takich jak rolnictwo i łowiectwo, bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, ochrona zdrowia, a także gospodarka komunalna i ochrona środowiska.

Porównując wysokość wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca w stosunku do jednostek Powiatu Toruńskiego gmina Czernikowo jest samorządem o najwyższych wydatkach. Przyrost wydatków w ostatnich czterech latach wyniósł 548 zł i 58 gr. W Powiecie Toruńskim jest to najwyższa wartość w badanym okresie.

Tabela 15. Wydatki gmin Powiatu toruńskiego na 1 mieszkańca

Gmina	Ogółem (zł)	Wydatki na oświatę i wychowanie
Chełmża (gmina miejska)	2 683,64	30,4 %
Chełmża (gmina wiejska)	3 106,30	36,9 %
Czernikowo	4 152,89	39,4 %
Lubicz	2 934,02	38,9 %
Łubianka	3 365,72	40,3 %
Łysomice	3 822,95	33,7 %
Obrowo	2 920,94	42,7 %
Wielka Nieszawka	3 820,33	25,5 %
Zławieś Wielka	2 804,57	43,9 %

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stan na 2013 rok

Wydatki na oświatę i wychowanie w całym Powiecie Toruńskim kształtują się na podobnym poziomie. Obsługę tego działu w gminach obejmują średnio 36,9% całości odpływów z budżetu. Gmina Czernikowo posiada wartość nakładów na oświatę nieco wyższą ponad średnią z całego powiatu. Niepokojąca jest tendencja wzrostu kosztów oświatowych w ostatnich latach w porównaniu do pozostałych gmin wchodzących w skład powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Od 2010 roku w Gminie Czernikowo wydatki te wzrosły o 29% obejmując kwotę 365 zł i 78 gr co stanowi najwyższy wynik w powiecie.

Tabela 16. Wydatki budżetowe wg wybranych działów Klasyfikacji Budżetowej w latach 2010-2014*

Dział	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Średnia	Udział	Skumulowany
Oświata i wychowanie	10 139 319	11 212 188	11 129 579	12 927 409	14 555 732	16 357 787	12 720 336	38,78%	38,78%
Rolnictwo i łowiectwo	2 074 264	5 893 250	6 417 956	7 522 856	5 700 911	3 425 000	5 172 373	15,77%	54,55%
Pomoc społeczna	4 054 363	4 660 068	4 806 185	4 932 936	5 179 051	4 211 928	4 640 755	14,15%	68,69%
Administracja publiczna	2 140 314	2 460 588	5 808 037	3 274 694	3 351 701	3 906 742	3 490 346	10,64%	79,33%
Transport i łączność	3 479 178	3 439 371	4 017 946	3 409 226	4 065 152	426 361	3 139 539	9,57%	88,90%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	319 797	324 362	554 531	1 440 457	1 158 126	1 560 839	893 019	2,72%	91,63%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	447 730	1 078 193	591 453	477 285	950 692	546 350	681 951	2,08%	93,70%
Obsługa długu publicznego	93 995	112 865	397 471	681 892	716 857	710 000	452 180	1,38%	95,08%
Edukacyjna opieka wychowawcza	420 250	422 900	494 589	608 618	606 304	95 000	441 277	1,35%	96,43%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	137 226	712 284	259 946	1 186 182	136 085	99 000	421 787	1,29%	97,71%

*wartości planowane (stan na marzec 2014)

Źródło: Sprawozdania finansowe Gminy Czernikowo Rb-28s

STOPIEŃ ABSORBCJI ŚRODKÓW NA REALIZACJĘ INWESTYCJI GMINNYCH

Pozyskiwanie środków z Unii Europejskiej wspomaga posiadany potencjał i szanse rozwojowe. Gmina Czernikowo od roku 2006 zrealizowała wiele inwestycji, które wpłynęły na rozwój infrastruktury oraz wzrost jakości życia społeczności lokalnej. Fundusze pozyskiwane z dotacji wspierały wykonanie większości przedsięwzięć na terenie Gminy. Realizacja poszczególnych celów przebiegała dzięki wykorzystaniu m.in. następujących programów operacyjnych:

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
2. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich;
3. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka;
4. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego zrealizowano inwestycje infrastruktury drogowej, wodno-ściekowej, edukacyjnej, gospodarki odpadami oraz ochrony powietrza. Stopień absorpcji środków na wymienione przedsięwzięcia obejmował średnio 52,6%.

Tabela 17. Stopień absorpcji środków z UE w ramach RPO Woj. Kuj.-Pom.

Rodzaj przedsięwzięcia	Wartość	Kwota dofinansowania (zł)	Stopień absorpcji środków z UE (%)
Infrastruktura drogowa	2 354 040,45	854 838,17	36,3
Infrastruktura wodno-kanalizacyjna	11 648 194,46	7 211 923,34	61,9
Gospodarka odpadami	1 787 947,68	1 251 563,37	70,0
Ochrona powietrza	1 957 983,05	636 078,93	32,5
Infrastruktura edukacyjna	2 848 634,89	1 773 726,99	62,3
		średnia	52,6

Źródło: www.czernikowo.pl, dostęp:13.08.2014

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich realizowany był poprzez projekty odnoszące się do działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz wyposażenie w sportowo-rekreacyjne elementy zagospodarowania m.in. placów zabaw i parku siłowego w Czernikowie.

Tabela 18. Stopień absorpcji środków z UE w ramach PROW

Nazwa projektu	Wartość	Kwota dofinansowania (zł)	Stopień absorpcji środków z UE (%)
„Odnowa i rozwój wsi”	4 379 649,38	2 476 081,00	56,5
„Podstawowe usługi dla ludności wiejskiej”	11 484 661,93	4 911 152,00	42,8
„Wdrażanie lokalnej strategii rozwoju”	1 055 235,07	531 256,99	50,3
		średnia	49,9

Źródło: www.czernikowo.pl, dostęp:13.08.2014

W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka zrealizowano projekt „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - eInclusion w Gminie Czernikowo – krok w przyszłość”. Inwestycja ta miała na celu zapewnienie dostępu do Internetu w szkołach i placówkach oświatowych, a także osobom, które były zagrożone wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej. Dofinansowanie z Unii Europejskiej w 100% pokryło kwotę potrzebną na realizację tego przedsięwzięcia.

Gmina Czernikowo wykorzystuje możliwości pozyskiwania dotacji z większości możliwych źródeł. Oprócz dofinansowań z Unii Europejskiej władze Gminy wykorzystują także fundusze krajowe i wojewódzkie. W ramach prowadzonych inwestycji pozyskano pieniądze z funduszy celowych:

1. Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych;
2. Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych;
3. Funduszu Wsparcia;
4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
5. Programu „Moje Boisko-Orlik 2012”.

Realizacja Programu Przebudowy Dróg Lokalnych pozwoliła na dofinansowanie z budżetu państwa 46,3% wszystkich inwestycji z tego zakresu.

Tabela 19. Stopień absorpcji środków w ramach NPPDL

Rodzaj przedsięwzięcia	Wartość	Kwota dofinansowania (zł)	Stopień absorpcji środków (%)
Budowa dróg gminnych	2 297 761,43	1 148 880,71	50,0
Przebudowa dróg gminnych	7 054 788,30	3 000 443,32	42,5
		średnia	46,3

Źródło: www.czernikowo.pl, dostęp:13.08.2014

W ramach wyłączenia gruntów z produkcji rolnej (dawniej: Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych) Gmina zrealizowała pięć inwestycji. Działania obejmowały modernizację oraz przebudowę dróg gminnych, które w większości stanowią trasy dojazdowe do gruntów rolnych. Kwota realizacji zadań z tego zakresu wynosiła 1 417 445,94 zł z czego dofinansowanie wyniosło łącznie 417 710,00 zł. Stanowi to średnio 34,4% całości środków potrzebnych na realizację inwestycji na podstawie funkcjonowania tego funduszu.

Fundusz Wsparcia obejmował przedsięwzięcia, które miały na celu wspomaganie rozwoju Gminy. Zrealizowano przebudowę dwóch odcinków drogowych ważnych dla przyszłego rozwoju. Stopień absorpcji środków z budżetu województwa kujawsko-pomorskiego obejmował 60,7% środków potrzebnych na realizację zadań.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz program rządowy „Moje Boisko-Orlik 2012” umożliwiły wykonanie dwóch kluczowych inwestycji. Dofinansowanie budowy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków wyniosło 20,9% kwoty potrzebnej do ich wykonania. Budowa boiska w miejscowości Mazowsze kosztowała 997 373,97 zł z czego 63,9% stanowiło dofinansowanie.

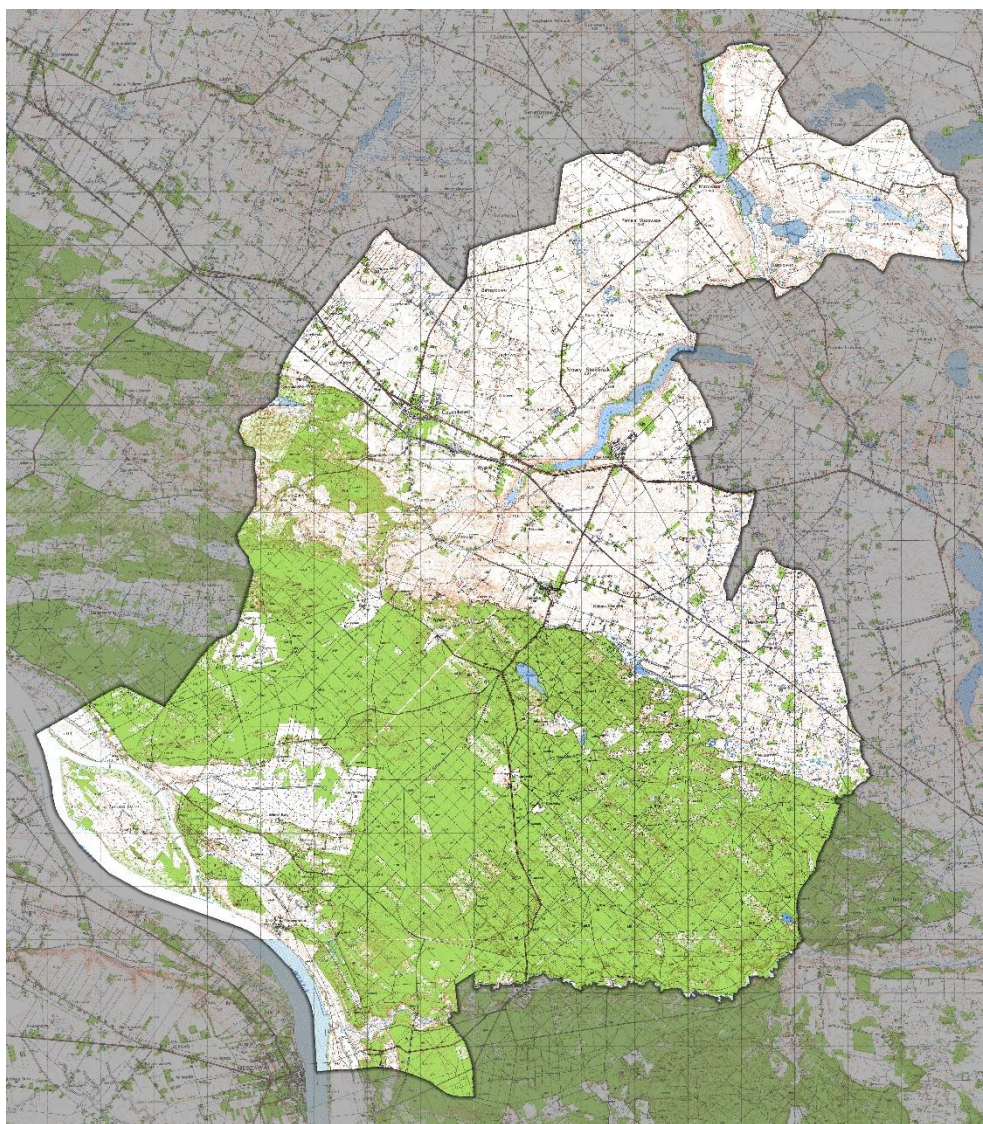
Inwestycje dofinansowane i zrealizowane od 2006 roku w Gminie Czernikowo obejmowały 52,1% środków pozyskanych z Unii Europejskiej, budżetu krajowego i wojewódzkiego w całkowitych kosztach potrzebnych na ich wykonanie. Ponadto

skuteczność aplikacji o dofinansowania poszczególnych inwestycji wynosi niemal 100%. Stopień absorpcji pieniędzy na realizację inwestycji jest wysoki, świadczy to o dobrym gospodarowaniu i wykorzystywaniu wysokiej skuteczności pobierania świadczeń pomocowych.

INFRASTRUKTURA

INFRASTRUKTURA DROGOWA

Przez teren Gminy Czernikowo przebiega 68 dróg o znaczeniu lokalnym (drogi gminne), stanowiących uzupełnienie sieci drogowej na poziomie krajowym, wojewódzkim i powiatowym. Układ dróg zaprezentowano na poniższej mapie.

Rysunek 4. Sieciowy układ dróg na terenie Gminy Czernikowo

Źródło: www.czernikowo.pl [dostęp: 27.08.2014 r.]

Łączna długość dróg gminnych wynosi ponad 120 km. Podstawową funkcją dróg jest zapewnienie dojazdu do tras powiatowych, wojewódzkich oraz krajowych. Stanowią one także sieć połączeń, z których korzystają mieszkańcy w celu dojazdu

do większych ośrodków życia społecznego, terenów rolnych itd. Całość gminnej sieci drogowej charakteryzuje się zróżnicowanym standardem. Jedynie 38,85% z nich posiada nawierzchnię asfaltową, pozostałe drogi zostały utwardzone kruszywem lub żużlem, niemniej ich stan wymaga dalszych działań prowadzących do poprawy ich standardu.

Jedynie 38,85% dróg gminnych na terenie Gminy Czernikowo posiada nawierzchnię asfaltową, pozostałe drogi wymagają modernizacji oraz podnoszenia standardu nawierzchni.

Konieczność dalszej modernizacji dróg została uwzględniona w dokumentach rozwojowych Gminy. Od 2007 r., zrealizowano liczne inwestycje w tym zakresie, dzięki wykorzystaniu alternatywnych źródeł finansowania, m.in. ze środków pomocowych UE oraz budżetu państwa (NPPDL, Fundusz Wsparcia, Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych oraz budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego). Liczne środki finansowe pozyskane z tych źródeł pozwoliły na realizację inwestycji w zakresie drogownictwa oraz znaczne przyspieszenie dynamiki zmian w tym zakresie. Od 2014 r. wskazana jest kontynuacja rozpoczętej modernizacji.

TRANSPORT ZBIOROWY

Duża grupa mieszkańców Gminy Czernikowo dojeżdża do okolicznych miejscowości do pracy, placówek oświatowych, ośrodków zdrowia oraz innych. Głównymi miejscowościami docelowymi są Toruń (oddalony o 30 km), Lipno (oddalony o 25 km) oraz Włocławek (oddalony o 50 km). Średni czas potrzebny na dojazd samochodem z miejscowości Czernikowo do ww. miast waha się w granicach od 20 do 45 min.

Osoby niezmotoryzowane mogą korzystać z transportu zbiorowego, m.in. autobusów, pociągów oraz komunikacji rzecznej (traktowanej również jako atrakcja turystyczna). Dzięki połączeniu kolejowemu mieszkańcy Gminy mogą dotrzeć do następujących miejscowości: Torunia, Bydgoszczy, Lipna i Sierpca. W przyszłości Gmina Czernikowo ma zostać włączona do projektu BiT City, mającego na celu utworzenie nowoczesnej, szybkiej kolei metropolitalnej, łączącej Bydgoszcz z Toruniem, co znacznie skróci czas potrzebny na dojazd do Torunia i Bydgoszczy.

Planowane włączenie połączenia kolejowego w miejscowości Czernikowo do systemu kolei metropolitalnej BiT City

INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA I KANALIZACYJNA

Długość sieci wodociągowej w Gminie Czernikowo wynosi 160,6 km. W 2013 r. do użytku oddano 2,7 km sieci oraz utworzono 49 nowych przyłączy wodociągowych prowadzących do budynków/gospodarstw. Z sieci kanalizacyjnej korzysta 88% mieszkańców Gminy co plasuje ją na czwartym miejscu wśród gmin Powiatu Toruńskiego w zakresie osób korzystających z sieci wodociągowej. Korzystniej w tym zakresie wypada m.in. Gmina Łubianka z udziałem wyższym o 2 punkty

procentowe. W następnych latach konieczna będzie dalsza budowa i rozbudowa istniejącej sieci rozdzielczej.

Długość zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej wynosi 23,6 km. W 2013 r. na terenie Gminy powstało 21 nowych przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków/gospodarstw. W analogicznym okresie odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej wyniósł 34,3%. Wśród pozostałych gmin wiejskich Powiatu Toruńskiego, w tym zakresie lepiej prezentowały się gminy: Wielka Nieszawka, Łysomice, Zławieś Wielka oraz Łubianka. Niemniej Gmina Czernikowo w latach 2010-2013 charakteryzowała się największą dynamiką przyrostu długości sieci kanalizacyjnej.

GAZOCIĄG

Na terenie Gminy zaopatrzenie w gaz następuje tylko dzięki butlom gazowym. Ewentualna budowa gazociągu może przynieść korzyści zarówno mieszkańcom Gminy jak i znacznie wpłynąć na poprawę dochodowej strony budżetu. Budowa infrastruktury sieci przesyłowej zapewni komfort i wygodę w zakresie korzystania z energii pochodzącej z gazu ziemnego, a także zwiększy dochody Gminy z tytułu podatku od nieruchomości.

Brak infrastruktury gazociągowej na terenie Gminy

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastruktura techniczna stanowi zbiór urządzeń technicznych, które służą przesyłowi usług socjalnych i kulturalnych. Charakterystyki infrastruktury społecznej w Gminie Czernikowo dokonano poniżej.

Placówki ochrony zdrowia i pomocy społecznej

W 2013 r. na terenie Gminy Czernikowo z opieki absolutoryjnej można skorzystać dzięki następującym przychodniom i praktykom lekarskim:

1. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Pomed”;
2. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk”;
3. Wiejski Ośrodek Zdrowia „Medyk”;
4. Ośrodek Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „Tratwa”;
5. Gabinet Prywatny Edmund Popławski;
6. Praktyka Lekarska Marcin Kozłowski;
7. Praktyka Lekarska Monika Kozłowska

Liczba porad lekarskich, wyniosła w analizowanym roku ponad 53 tys. Ponadto na terenie gminy funkcjonują dwie apteki zlokalizowane w miejscowości Czernikowo. W przeliczeniu na mieszkańca na jedną aptekę przypada 4476 mieszkańców. Analogicznie w województwie kujawsko-pomorskim na jedną aptekę przypada 3608 mieszkańców.

Wymienione powyżej placówki w głównym zakresie zapewniają podstawową pomoc medyczną. W przychodniach w wyznaczonych godzinach przyjmują również lekarze specjaliści, a także wykonywane są podstawowe badania diagnostyczne.

Ponadto na terenie Gminy dość silnie rozwinięta jest działalność fizjoterapeutyczna. Tego typu świadczenia zapewnia 7 podmiotów (stan na dzień 18.09.2014 r.).

Szkoły i placówki edukacyjne

Odpowiedni stan techniczny placówek edukacyjnych jest podstawowym warunkiem zapewnienia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży pobierających naukę. Ponadto termomodernizacja budynków zapewni niższe koszty eksploatacji oraz zmniejszy emisję zanieczyszczeń do atmosfery.

Stan techniczny budynków szkół i placówek edukacyjnych ocenić należy jako dobry. Niemniej dalsze inwestycje w tym zakresie są wymagane. Pierwsze działania podjęte zostały 2012 r., od kiedy to prowadzona jest rozbudowa, termomodernizacja, przebudowa oraz remont budynku Szkoły Podstawowej w miejscowości Czernikowo.

INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA

W 2013 r. w Gminie Czernikowo dysponowano 1949 budynkami mieszkalnymi. W przeliczeniu na 1 mieszkańca jednostka posiada jeden z najwyższych wskaźników dostępności mieszkaniowej wśród pozostałych gmin Powiatu Toruńskiego. Ponadto na terenie Gminy budowane jest osiedle deweloperskie, które częściowo zostało już oddane do użytku. Nowe zasoby mieszkaniowe promowane są jako szczególnie atrakcyjne dla osób z małymi dziećmi, ceniącymi walory przyrodnicze, ciszę ale także dostęp do podstawowych usług społecznych.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA I REKREACYJNA

W latach 2007-2013 na terenie Gminy przeprowadzono liczne inwestycje związane z poprawą warunków do rekreacji i uprawiania sportu. W 2010 r. do użytku oddano Wiejski Dom Kultury w Mazowszu, w budynku funkcjonuje biblioteka, mieszkańcy mają również możliwość skorzystania z Internetu.

Ponadto mieszkańcy Mazowsza mogą korzystać z boiska Orlik (od 2011r.). W miejscowości Czernikowo doskonałym miejscem do wypoczynku jest Parku „700-lecia”, W parku znajduje się również mini skate park oraz place zabaw dla dzieci. Dostęp do bazy sportowej zapewniony jest również przy Zespole szkół im. M. Kopernika. Ponadto z boisk oraz placów zabaw można również korzystać w miejscowościach: Steklin, Steklinek, Makowska, Liciszewy, Mazowsze, Czernikówko oraz Osówka.

Ponadto na terenie Gminy funkcjonuje Centrum Integracji Kulturalnej w Czernikowie oraz świetlice wiejskie w miejscowościach: Witowęż, Czernikowo oraz Steklinek. W trakcie budowy są także świetlice w Steklinie oraz Osówce (w 2015 r. planowane jest zakończenie prac), Mieszkańcy i turyści mogą również korzystać z wiaty grillowej przy stawach rybnych w Czernikowie

Intensywny rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej od 2010 r.

INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA

Dla rozwoju branży turystycznej kluczowym jest zapewnienie odpowiedniej bazy noclegowej zachęcającej turystów do wypoczynku. Na terenie Gminy funkcjonuje tylko jeden obiekt hotelowy „Da Vinci” (oferujący około 30 miejsc noclegowych). W 2013 r. hotel udzielił ok. 1600 noclegów Polakom oraz 45 noclegów turystom zagranicznym. Przeważającą grupę turystów zagranicznych stanowili Rosjanie i Ukraińcy. Ponadto na terenie Gminy funkcjonują domy weselne oraz restauracje: „Restauracja Słoneczna”, „Marysieńka” oraz zajazd „Martyna”.

Na terenie Gminy zlokalizowane są dwa obiekty wypoczynkowe, których funkcjonowanie związane jest z sezonowością. Nad jeziorem Kijaszkowskim: w Wilczych Kątach działalność prowadzi ośrodek „Gościniec” oferujący 10 pokoi.

Bazę noclegową w Gminie należy ocenić jako dobrą, niemniej na tle innych Gmin Powiatu Toruńskiego zauważalny jest znaczny obszar możliwych do podjęcia działań. Lepiej pod względem dostępności do bazy noclegowej wypadają Gminy Wielka Nieszawka, Łysomice oraz Żławieś Wielka.

ŚRODOWISKO

W tej części Strategii zaprezentowane zostaną główne uwarunkowania przyrodnicze Gminy Czernikowo, jej walory turystyczne, a także zagrożenia dla środowiska naturalnego występujące na terenie Gminy.

PODŁOŻE GEOLOGICZNE

Walory środowiskowe są silnie uwarunkowane znajdującym się na danym obszarze podłożem geologicznym. Geomorfologia Gminy kształtowana jest poprzez Kotlinę Toruńską oraz Wysoczyznę Dobrzyńską, które znajdują się na jej obszarze.

Przydatność gleb do prowadzenia działalności rolniczej w Gminie podzielona jest na dwa obszary. Teren Wysoczyny Dobrzyńskiej jest rejonem, który posiada bardzo dobre warunki dla rozwoju rolnictwa. Obszar Kotliny Toruńskiej jest natomiast terenem o niższych walorach, który charakteryzuje się występowaniem dużej ilości lasów oraz gleb o niższych klasach bonitacyjnych.

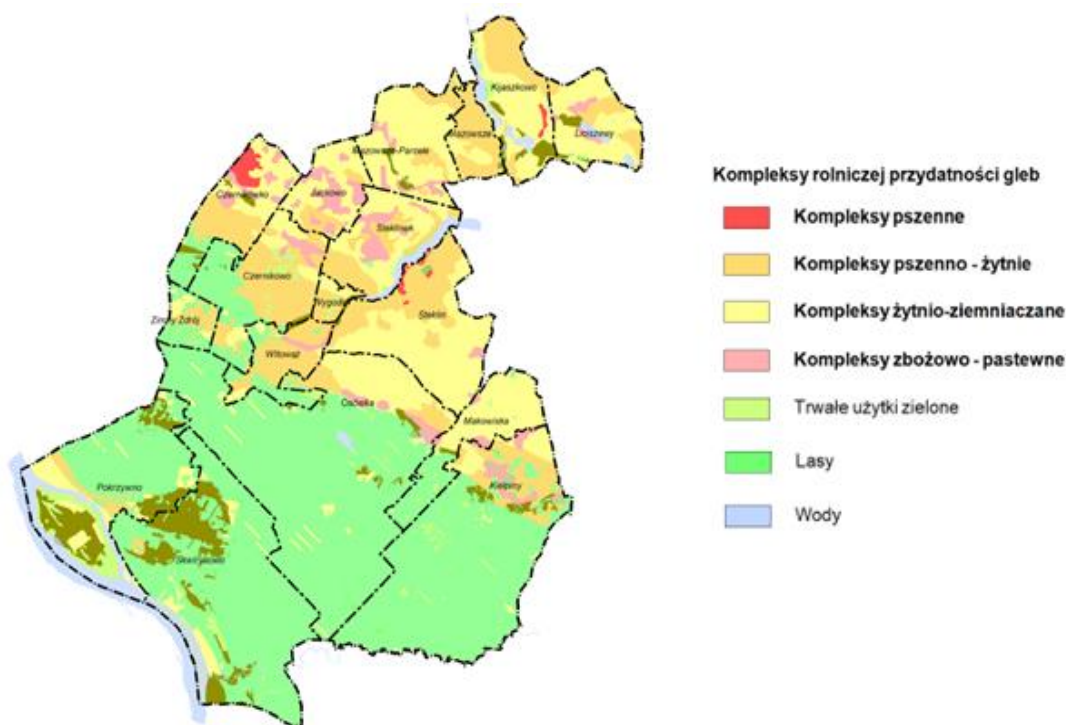
Analizując podłoże geologiczne pod względem przydatności gleby Wysoczyny Dobrzyńskiej są terenami o wysokich walorach oraz o klasie bonitacyjnej, stwarzającej warunki do prowadzenia produkcji rolnej. Gleby te w większości posiadają klasę od II do IV. Wysokie walory ziemi nadają się do uprawy roślin wymagających, m.in. pszenicy.

Wysokie walory gleby (klasy od II do IV) na terenie Gminy Czernikowo sprzyjają uprawie roślin wymagających

Południowa część Gminy stanowiąca rejon Kotliny Toruńskiej posiada w swej strukturze twory piaszczysto-żwirowe oraz mady rzeczne. Ich występowanie związane jest ze znajdującą się w tym rejonie rzeką Wisłą, która powoduje akumulację wód oraz warunkuje występowanie terenów podmokłych i bagien.

Obszar ten w dużej części pokryty jest lasami. Występujące na tym terenie gleby posiadają walory mniej przydatne i nieprzydatne dla rolnictwa. Klasa bonitacyjna gleb w tym rejonie należy do przedziału od IV do VI.

Gmina Czernikowo pod względem ukształtowania terenu stwarza dogodne warunki dla rozwoju gospodarki rolnej. W przeważającej części są to tereny równinne o dobrej jakości gleb, które doskonale nadają się do uprawiania różnego rodzaju zbóż. Dodatkowo rejon stykowy wysoczyzny z doliną Wisły przesądza o dużej atrakcyjności turystycznej terenu.

Rysunek 5. Kompleksy rolniczej przydatności gleb w gminie Czernikowo

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czernikowo przyjęte Uchwałą Nr XXII/140/2001 Rady Gminy Czernikowo z dnia 04 lipca 2001 roku – schemat nr 3

ZASOBY LEŚNE I ROŚLINNOŚĆ NIELEŚNA

Gmina Czernikowo charakteryzuje się wysoką lesistością. Teren Gminy zajmowany przez lasy wynosi 7904,56 ha, co stanowi 45,4 % całej powierzchni (dane BDL, 2013 r.). Powierzchnia gruntów leśnych publicznych należących do Skarbu Państwa wynosi 7092,86 ha. Pozostałe lasy znajdują się we własności prywatnej – 811,70 ha.

Lasy położone na obszarze Gminy znajdują się w granicach Nadleśnictwa Toruń, wchodzącego w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Lasy rozmieszczone są nierównomiernie, koncentrują się one głównie w dolinie Wisły. Praktycznie bezleśna jest część położona na Wysoczyźnie Dobrzyńskiej. W latach 2004-2013 obserwuje się zwiększenie lesistości na terenie Gminy Czernikowo. Zalesienia te zostały przeprowadzone w rejonie doliny Wisły na gruntach IV i V klasy bonitacyjnej.

Tabela 20. Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Czernikowo

Lata	Powierzchnia [ha] ogółem	Lesistość w %
2004	7739,7	44,3
2007	7873,0	45,1
2010	7884,8	45,2
2013	7904,6	45,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stan na dzień 31.12.2013 r.

Występowanie dużej powierzchni lasów w Gminie Czernikowo stanowi cechę charakterystyczną. Lesistość obszaru znacznie przewyższa średnią wartość w całym Województwie Kujawsko-Pomorskim, która wynosi 23,4%. Pod względem wysokości omawianego wskaźnika Gmina zajmuje drugie miejsce w powiecie ustępując jedynie gminie Wielka Nieszawka (lesistość 82,9%, stan 2013 rok). Duże zasoby leśne powinny zostać wykorzystane w procesie projektowania przyszłych priorytetów. Ponadto położenie sąsiadującego uzdrowiska Ciechocinek stanowi możliwą do wykorzystania szansę na rozwój. Gmina zasobna w obszary naturalne oraz przyrodę o dobrej jakości dodatkowo może również zostać wykorzystany pod względem turystycznym dla osób pochodzących z miast (m.in. z Torunia), które chcą wypocząć w otoczeniu natury.

Ze względu na charakter rolniczy Gminy bardzo duże powierzchnie zajmują tutaj także łąki i pastwiska. Są to tereny odsłonięte, często narażone na intensywne oddziaływanie wiatru. Wzdłuż dróg lokalnych oraz polnych utworzono zadrzewienia, które mają charakter ochronny. Są one jedyną roślinnością wysoką pośród pól i łąk. Spełniają zatem rolę wiatrochronną dla terenów niezalesionych. Utworzone szpalery biorą również udział w procesie regulacji gospodarki wodnej łąk i pastwisk. Występujące na terenie jednostki zadrzewienia spełniające omówione funkcje powinny być objęte ochroną, która będzie przeciwdziałać degradacji tego typu roślinności.

WARUNKI HYDROGRAFICZNE

Gmina Czernikowo położona jest w dorzeczu rzeki Wisły. Stanowi ona południowo-zachodnią granicę terenu. Dopływami rzeki, które znajdują się na jej obszarze gminy są rzeka Mień oraz Drwęca.

Występowanie rzeki Wisły na terenie Gminy jest czynnikiem kształtującym środowisko naturalne. Dzięki niej na terenach przyległych tworzą się bardzo dobre warunki łęgowe oraz czynniki warunkujące przewietrzanie się terenu. Granica przy gminie Bobrowniki wyznaczana jest przez rzekę Mień. Przebieg rzeki tworzy walory krajobrazowe. Rzeka stanowi także odbiornik cieków oczyszczonych w miejskiej oczyszczalni znajdującej się w Lipnie.

Teren Gminy bogaty jest w liczne rowy wodne, których zadaniem jest odprowadzanie nadmiaru wody do najbliższego zbiornika wodnego. Rowy te znajdują się zarówno w północnej i południowej części Gminy, stanowią one zatem zabezpieczenie przed nadmiernym zalewaniem obszaru. Cieki stałe w Gminie nie występują, okresowe cieki reprezentuje natomiast zbiornik - Struga Osowska.

Teren gminy Czernikowo zasobny jest w przeważającej części w wody podziemne zakwalifikowane do klasy III oraz jeden punkt o klasie IV. Nie odnotowano natomiast punktów o jakości I i II.

Jeziora występujące na obszarze gminy to jezioro Steklin, Wygodzkie, Zacisze, Kijaszkowskie oraz Liciszewskie. Jezioro Steklin stanowi największy zbiornik wodny. Jego powierzchnia wynosi 112,9 ha, głębokość maksymalna osiągnięta jest na poziomie 18,5 m. Jest to jezioro rynnowe o długości 5 km. Zasilane jest przez rzekę Lubiankę. Jezioro Wygodzkie położone jest na południe od jeziora Steklin, a jego głębokość wynosi 4-5 m. Jeziora Kijaszkowskie i Liciszewskie podobnie jak Steklin są jeziorami o budowie rynnowej. Występowanie wymienionych jezior na terenie Gminy stanowi atrakcję turystyczną zarówno dla mieszkańców jak i osób przyjezdnych. Warunki dogodne do wypoczynku gwarantują przede wszystkim jezioro Steklin i Zacisze. Jezioro Steklin oprócz zbiornika wodnego tworzy obszar atrakcyjnego krajobrazu, w jego pobliżu zlokalizowane są prywatne domki wypoczynkowe. Duża powierzchnia zbiornika umożliwia także uprawianie sportów wodnych. Jezioro Zacisze jest natomiast bardziej dogodne do kąpieli i plażowania. Zbiornik otoczony jest lasami, a jego brzegi są dość płaskie. Pozostałe jeziora także posiadają warunki do wypoczynku, zarówno aktywnego jak i biernego. Jezioro Kijaszkowskie wyposażone jest dodatkowo w pole biwakowe. Na czterech z pięciu jezior wprowadzono zakaz używania jednostek napędzanych silnikami spalinowymi. Zakazem nie zostało objęte jedynie jezioro Wygodzkie.

Na terenie gminy Czernikowo znajduje się wiele mokradeł, a także łąk, które są bardzo ważnym elementem hydrograficznym. Na obszarach morenowo-czołowych są one niezbyt rozległe, zbudowane są natomiast z torfów o dużej miąższości. Podłoże to stanowi bardzo dobry filtr, który przeciwdziała skutkom używania chemicznych środków stosowanych do uprawy roślin. Mokradła znajdują się także w kilku zagłębieniach bezodpływowych. Największy obszar bagienny znajduje się natomiast w dolinie Wisły, który zalewany jest podczas wysokiego stanu wód w rzece.

KLIMAT

Klimat gminy Czernikowo należy rozpatrywać w szerszym zasięgu terytorialnym jakim jest Powiat Toruński oraz względem obszaru całej Polski. Gmina położona jest w strefie wpływów klimatu kontynentalnego, oceanicznego oraz oddziaływaniem Morza Bałtyckiego. Masy powietrza napływające z zachodu (wpływy oceaniczne) oraz ze wschodu (wpływy kontynentalne) przyczyniają się do częstej zmiany warunków pogodowych. Obszar Powiatu Toruńskiego charakteryzuje się łagodnym przebiegiem zimy oraz występowaniem wczesnej, ale chłodnej wiosny. Najbardziej intensywne nasłonecznienie w Gminie występuje w czerwcu. Liczba dni pogodnych utrzymuje się na poziomie 32, a pochmurnych jest natomiast 152 dni w roku. Największe zachmurzenie możemy obserwować od listopada do grudnia. Średnia roczna temperatura wynosi +7,9 °C.

Cechą charakterystyczną występującą zarówno na terenie powiatu jak i gminy jest bardzo niska wartość opadów rocznych (jedne z najniższych w kraju). Roczna ilość opadów nie przekracza poziomu 500-550 mm. Pomimo, iż większość opadów przypada na okres wegetacyjny, który średnio wynosi 22 dni, dość często występują niedobory wody w glebie.

Gmina Czernikowo położona jest w III strefie energetycznej wiatru w Polsce. Oznacza to, że teren gminy należy do obszaru o korzystnym oddziaływaniu wiatru.

Średnia prędkość wiatru w roku wynosi 3-4 m/s. Obszar gminy posiada zatem dogodne warunki do rozwoju energetyki wiatrowej.

OBSZARY CHRONIONE

Na terenie gminy Czernikowo występuje Obszar Chronionego Krajobrazu Niziny Ciechocińskiej utworzony uchwałą nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Nadzorczej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 roku. Zajmuje on powierzchnię o wielkości 36.814 ha i częściowo wchodzi w skład Gminy. Celem wydzielenia obszaru jest ochrona unikatowych walorów Uzdrowiska Ciechocinek wraz z terenami przyległymi oraz nadwiślańskiego krajobrazu. Nizina Ciechocińska stanowi największą wartość przyrodniczą w tym obszarze. Bardzo ważne jest zatem prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej. Teren Niziny został włączony do pasa tworzącego korytarz ekologiczny o charakterze międzynarodowym w celu umożliwienia wędrówek przedstawicieli świata fauny i flory.

Kolejnym obszarem zakwalifikowanym do ochrony jest użytek ekologiczny „Zielona Kępa”. Celem ochrony tego miejsca jest zachowanie oraz zabezpieczenie procesów ekologicznych i ekosystemów mających duże znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej. Powierzchnia tego użytku obejmuje 529,9464 ha.

Na terenie gminy Czernikowo znajdują się także trzy pomniki przyrody.

Tabela 21. Pomniki przyrody znajdujące się na terenie gminy Czernikowo

Lp.	Nr. ewid. WRTP	Opis	Obwód w cm	Wysokość w m	Położenie	Rok uznania
1	7 (rej.włoc.)	grab pospolity	354	18	Leśnictwo Wylewy oddz. 81 f	1954
2	54 (rej.włoc.)	dąb bezszypułkowy	374	17	m. Osówka, przy szosie Osówka - Wąkole	1988
3	6 (rej.włoc.)	lipa drobnolistna (dwupiena)	427; 491	20	Leśnictwo Wylewy oddz. 118 f	1954

Źródło: „Rejestr pomników przyrody w powiecie toruńskim”, www.bip.powiattorunski.pl

Ważnym elementem zagospodarowania Gminy jest sieć ekologiczna Natura 2000. Przy brzegu rzeki Wisła wyróżniono trzy takie obszary:

1. obszar PLH040012 Nieszawska Dolina Wisły – specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej;
2. obszar PLH040039 Włocławska Dolina Wisły – specjalny obszar ochrony siedlisk, uznany w styczniu 2011r. jako obszar mający znaczenie dla wspólnoty;
3. obszar PLB40003 Dolina Dolnej Wisły – w lipcu 2004 r. został zaliczony do wykazu obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO).

Głównym założeniem wyznaczania terenów podległych pod sieć ekologiczną jest zachowanie występujących na obszarze Gminy gatunków ptaków oraz siedlisk przyrodniczych. Duże znaczenie w kwestii ochrony przyrody stanowią gatunki typowe dla nadrzecznych siedlisk oraz chronione gatunki roślin.

Rysunek 6. Obszary zaliczone do sieci ekologicznej Natura 2000 na terenie gminy Czarnikowo

Źródło: <http://geoportal.rdos-bydgoszcz.pl/>, dostęp: 30.07.2014

Ochrona obszaru w ramach sieci Natura 2000 nie wyklucza jego gospodarczego wykorzystania. Planując przeprowadzenie przedsięwzięć w pobliskim rejonie należy zachować szczególną ostrożność aby skutki prowadzonej działalności nie były szkodliwe dla zasobów ekologicznych.

Gmina Czarnikowo w całości położona jest na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. Jest to teren, który charakteryzuje się bardzo dobrym stanem środowiska naturalnego oraz występowaniem cennych na skalę krajową i europejską systemów ekologicznych. Unikatowe zasoby środowiskowe są bardzo wartościowym elementem zagospodarowania Gminy. Obszar ten stanowi atrakcję turystyczną, gdzie można odpocząć na łonie natury. Warto zatem prowadzić działania zmierzające do promocji Gminy poprzez aspekt występowania obszaru „Zielonych Płuc Polski”. Ważne jest także aby polityka rozwoju dążyła do ochrony tych terenów przed degradacją, a także zapewnieniu obsługi przybyłych turystów. Teren ten określany jest również jako dogodny dla prowadzenia produkcji zdrowej i ekologicznej żywności.

Ochronie podlega także jezioro Steklin. W tym rejonie założenia ochrony dotyczą klimatu akustycznego obszarów cennych przyrodniczo. Zgodnie z ustanowionym zarządzeniem na terenie objętym ochroną zabrania się używania silników spalinowych, ruchu pojazdów o napędzie mechanicznym, używania urządzeń nagłaśniających oraz sprzętu RTV. W obrębie jeziora Steklin utworzono także strefę krajobrazu chronionego pod nazwą „Jezioro Steklin”. Uchwała z dnia 3 lutego 1994 r. nie została jednak opublikowana, przyjmuje się zatem, iż nie jest obowiązująca.

Obszar Gminy bogaty w zasoby leśne, które stanowią walory ochronne dla otaczającej ich przestrzeni. Lasy zwane „lasami ochronnymi” uznane zostały na mocy Decyzji Ministra Środowiska z dnia 08.03.2004 roku. Wyznaczone obszary leśne w gminie pełnią funkcje wodochronne i glebochronne.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Rozwój społeczno-gospodarczy Gminy wiąże się z ryzykiem wystąpienia efektów niepożądanych. Proces urbanizacji, prowadzenie gospodarki rolnej oraz działalności produkcyjno-usługowej stwarza liczne zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania środowiska naturalnego. Do najważniejszych zagrożeń na terenie Gminy Czernikowo zalicza się:

1. degradację gleb, lasów, powietrza atmosferycznego oraz wód powierzchniowych i podziemnych;
2. nieprawidłowe użytkowanie gruntów narażonych na erozję;
3. nieuregulowaną gospodarkę wodno-ściekową;
4. hałas.

Gleby

Gleby narażone są na zanieczyszczenia w wyniku funkcjonowania przemysłu, energetyki, transportu samochodowego i rolnictwa. Degradacja następuje także poprzez występowanie erozji gleb oraz niską ilością opadów. Obecnie gleby na terenie gminy charakteryzują się niskim stopniem zanieczyszczenia lecz nieuniknione jest występowanie coraz większej liczby jego źródeł. Erozja wietrzna i wodna gleby spowodowana jest niewłaściwą gospodarką rolną oraz wodną. Tereny Gminy najbardziej narażone na występowanie erozji to strefy krawędziowe doliny rzeki Mień. Proces erozji zmniejsza wartość użytkową ziemi, powinno zatem podjąć się działania zmniejszające jego skutki. Ponadto obszary rolne o wysokiej jakości ziemi powinny być chronione przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze.

Lasy

Zjawisko niedostatecznych opadów występujących na terenie Gminy Czernikowo stanowi bardzo duże zagrożenie funkcjonowania lasów. Nieprawidłowe funkcjonowanie systemu nawadniającego powoduje osłabienie drzewostanów. Istotnym zjawiskiem, które negatywnie wpływa na stan drzew jest także emisja zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego, pochodzących głównie z produkcji przemysłowej. Szkodliwe substancje negatywnie wpływają na przyrost drzewostanów. Degradacja lasów następuje również poprzez penetrację terenów przez społeczność lokalną oraz turystów. W wyniku występowania tego zjawiska niszczone są szata roślinna, a także uruchamiane są wydmy śródlądowe. Postuluje się odbudowywanie terenów leśnych w celu łączenia istniejących kompleksów.

Wody powierzchniowe i podziemne

Istotnym zagrożeniem dla wód powierzchniowych i podziemnych są zanieczyszczenia pochodzące z mineralnych i organicznych nawozów stosowanych na terenach rolniczych. Obszarem najbardziej narażonym na tego typu substancje jest północny rejon Gminy. Większą część zanieczyszczeń stanowią spływy powierzchniowe z pól uprawnych, zanieczyszczenia punktowe (wynikające ze złej gospodarki wodno-ściekowej) występują w nielicznych miejscach. Działania, które mogłyby przeciwdziałać występującym zagrożeniom w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych to likwidacja źródeł zanieczyszczeń. Ważne jest zatem wspieranie produkcji ekologicznej na terenie gminy, która podczas uprawy roślin nie wykorzystuje szkodliwych dla środowiska nawozów. Ograniczenie przedostawania się zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych może odbywać się także poprzez zwiększenie ilości zadrzewień i zalesień. Zieleń ta oprócz

walorów krajobrazowych będzie także pełniła funkcje ochronne, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania środowiska w Gminie.

Powietrze atmosferyczne

Jakość powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Czernikowo oceniana jest jako dobra. Emisje pyłów i gazów nie mają niekorzystnego oddziaływania na środowisko naturalne. Warto jednak przeciwdziałać procesom zwiększającym emisje zanieczyszczeń. Na obszarach o skoncentrowanej zabudowie należy zatem propagować oraz wspierać zmianę systemu ogrzewania z tradycyjnego na ekologiczne, w którym wykorzystywane są paliwa olejowe lub gaz.

Hałas

Głównym źródłem hałasu w Gminie jest komunikacja. Problem hałasu jest znaczny, ponieważ przez obszar gminy przebiega trasa drogi krajowej nr 10. Uciążliwość występującego zjawiska dotyczy przede wszystkim terenów zabudowy mieszkaniowej. Hałas spowodowany jest słabą jakością nawierzchni dróg oraz zwiększającą się intensywnością przejazdów samochodowych w gminie. Zjawisko występowania hałasu prowadzi do obniżenia jakości życia mieszkańców, a także stanowi zagrożenie dla ochrony klimatu akustycznego w rejonie jeziora Steklin.

BEZPIECZEŃSTWO

Na terenie Gminy działa 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w: Czernikowie, Makowiskach, Mazowszu, Osówce, Steklunku, Steklinie oraz Witowężu. Zastępy odpowiadają za bezpieczeństwo Gminy w obszarach pożarnictwa oraz wypadków drogowych. Straż wyposażona jest w 8 samochodów pożarniczych, w tym 4 lekkie, 1 średni, 2 ciężkie oraz wóz operacyjny.

Ponadto o bezpieczeństwo obywateli dba Straż Gminna, wspomagając samorząd w wypełnianiu podstawowych obowiązków w zakresie utrzymaniu ładu i bezpieczeństwa publicznego.

Wydatki majątkowe na realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej (dział 754 klasyfikacji budżetowej) w latach 2010-2013 wahały się w przedziale od 18 tys. do 1 018 tys., co oznacza, iż każdego roku Gmina ponosiła nakłady na modernizację infrastruktury i sprzętu niezbędnego do realizacji tego zadania. W porównaniu do pozostałych gmin Powiatu Toruńskiego Gmina Czernikowo ponosi jedno z najwyższych nakładów w dziale bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej.

Część III. Analiza SWOT

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza pozwoliła na zidentyfikowanie mocnych i słabych stron Gminy Czernikowo, a także szans i zagrożeń wynikających z otoczenia zewnętrznego. Zgodnie z metodologią opracowywania tej analizy, w poniższym zestawieniu uwzględniono następujące pozycje:

1. mocne strony (*strengths*) – to wszystkie czynniki pozytywne, które wynikają bezpośrednio z uwarunkowań i profilu Gminy,
2. słabe strony (*weaknesses*) – to wszystkie negatywne czynniki stanowiące wewnętrzne bariery rozwoju Gminy;
3. szanse (*opportunities*) – to szanse wynikające z zewnętrznego otoczenia jednostki, niezależne bezpośrednio od Gminy, a dające możliwości rozwojowe;
4. zagrożenia (*threats*) – to zagrożenia płynące z zewnętrznego otoczenia jednostki, mogące w znacznym stopniu ograniczyć lub zahamować możliwości rozwojowe Gminy.

Mocne i słabe strony będą w głównej mierze odnosiły się do teraźniejszości oraz obecnych uwarunkowań Gminy, z kolei szanse i zagrożenia związane są z przyszłością i jako takie kształtowane są przez otoczenie zewnętrzne. W związku z dynamicznym ujęciem analizy należy mieć na uwadze, iż szanse i zagrożenia mogą pod wpływem czasu przerodzić się w mocne i słabe strony danej jednostki.

Tabela 22. Analiza SWOT Gminy Czernikowo

Mocne strony	Słabe strony
1. liczna grupa osób w wieku produkcyjnym; 2. walory przyrodnicze Gminy; 3. liczne obiekty historyczne/kulturowe; 4. wysoka jakość gleb; 5. bliskość do dużych ośrodków miejskich, tj. Torunia, Lipna, Włocławka; 6. aktywna partycypacja grup społecznych w procesie kształtowania rozwoju Gminy; 7. dostęp do zmodernizowanej infrastruktury społecznej, rekreacyjnej, sportowej; 8. warunki do prowadzenia rolnictwa ekologicznego; 9. utrzymujący się dodatni przyrost naturalny; 10. przyrost zasobów mieszkaniowych na terenie Gminy.	1. znaczne uszczywnienie dochodowej strony budżetu środkami z subwencji i dotacji; 2. zastoju charakter podstawy piramidy demograficznej jednostki; 3. erozja gleb i zanieczyszczenia z pól pogarszające stan środowiska naturalnego; 4. obszary chronione m.in. Natura 2000 ograniczające możliwości rozwojowe; 5. wysoka stopa bezrobocia; 6. niewystarczająca infrastruktura turystyczna; 7. słaby rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki; 8. niski odsetek dzieci korzystających z opieki przedszkolnej; 9. niski standard dróg gminnych.

Szanse	Zagrożenia
1. nowa perspektywa finansowania ze środków europejskich; 2. wzrastający popyt na ekologiczną żywność; 3. włączenie Gminy do obszaru bydgosko-toruńskiego obszaru metropolitalnego (ZiT); 4. rozwój społeczeństwa obywatelskiego; 5. duże zainteresowanie tzw. „zieloną turystyką”; 6. co raz wyższy poziom współpracy jednostek samorządu terytorialnego oraz podmiotów gospodarczych (klastry); 7. rozwój sektora MŚP; 8. dofinansowanie sektora rolniczego w ramach Wspólnej Polityki Rolnej; 9. zyskująca na znaczeniu istota współpracy JST i NGO.	1. zmiany modelu rodziny; 2. starzenie się społeczeństwa; 3. ograniczenia możliwości eksportu produktów żywnościowych na rynek rosyjski; 4. spadające ceny płodów rolnych; 5. zaostrzenie przepisów dot. możliwości pozyskiwania finansowania z funduszy strukturalnych; 6. emigracja mieszkańców za edukacją i pracą do innych jednostek administracyjnych.

Źródło: opracowanie własne

Komplementarnym uzupełnieniem analizy SWOT jest analiza TOWS skupiająca się na podejściu określanym jako z „zewnątrz do wewnątrz”. Analiza TOWS pomaga odpowiedzieć na pytania: czy zagrożenia w znacznym stopniu wpłyną na silne strony jednostki, czy szanse pozwolą w jeszcze większym stopniu zwiększyć siły Gminy lub czy szanse pozwolą zniwelować skutki słabości.

Analiza oddziaływania na siebie poszczególnych obszarów (szans, zagrożeń, silnych i słabych stron) wskazała, iż w największym stopniu skorelowane są słabe strony oraz szanse, co wskazuje, iż Gmina Czernikowo powinna planować cele operacyjne zgodnie z zasadą strategii konkurencyjności (mini-maxi). Strategia ta w głównej mierze polega na eliminowaniu słabych stron jednostki oraz budowaniu lokalnej konkurencyjności dzięki maksymalnemu wykorzystaniu szans rozwojowych.

Wdrożenie wyników powyższej analizy pozwoli w najbardziej efektywny sposób osiągnąć zamierzone cele, ponieważ uwzględniają one potencjał Gminy Czernikowo.

Motto promocyjne Gminy brzmiące „Gmina Czernikowo – przyjeźdź, zobacz, zostań”, doskonale wpisują się w kanwy strategii konkurencyjnej.

Część IV. Wizja i misja rozwoju Gminy

Po przeprowadzonej diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Czernikowo oraz dokonaniu analizy SWOT, prezentującej najważniejsze aspekty z punktu widzenia możliwości rozwojowych jednostki, należy stwierdzić, iż obrana w 2000r. misja Gminy jest nadal aktualna i zgodna z obecnymi potrzebami rozwojowymi jednostki. Wypracowana przy poprzedniej Strategii Rozwoju misja w kompleksowy sposób oddaje charakterystykę Gminy oraz uwzględnia spektrum możliwości, jakie z punktu widzenia potrzeb rozwojowych władze samorządowe są w stanie osiągnąć dzięki aktywnej partycypacji społeczności lokalnej. Zgodnie z powyższym oraz na podstawie wniosków wypracowanych w trakcie warsztatów strategicznych za adekwatną uważa się następującą misję rozwoju:

Kształtowanie Czernikowa jako wielofunkcyjnej gminy o wzrastającej randze w powiecie toruńskim, chroniącej wartości historyczne, kulturowe i ekologiczne, dbającej o jak najlepsze warunki zamieszkania, pracy i wypoczynku mieszkańców, tworzącej warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, nowoczesnej gospodarki i współpracy międzynarodowej.

Można stwierdzić, iż powyższe motto Gminy w jak najlepszym stopniu oddaje aspiracje władz i mieszkańców, którzy oczekują, iż Gmina Czernikowo nie ustanie w dążeniach do sukcesywnej poprawy jakości i warunków życia mieszkańców, w procesie ciągłego rozwoju przedsiębiorczości, turystyki, gospodarki oraz przy współpracy z jednostkami z innych państw. Wszystkie powyższe cele staną się możliwe dzięki wykorzystaniu zasobów strategicznych jednostki, jakimi są wartości kulturowe, historyczne i ekologiczne (przyrodnicze).

Niezwykle istotnie z punktu członkostwa w różnego rodzaju organizacjach międzynarodowych oraz proces globalizacji jest uwzględnienie w powyższej misji konieczności współpracy na szczeblu ponadnarodowym. Kontakty z innymi jednostkami administracji publicznej z krajów, np. wspólnot europejskich zapewni Gminie Czernikowo możliwość wymiany doświadczeń, a zawarte umowy partnerskie pozwolą na wspólną realizację licznych projektów.

Wyznaczając docelowy poziom rozwoju Gminy konieczne jest także sformułowanie wizji, a więc oczekiwanego wizerunku jednostki w przyszłości. Zarówno określona powyżej misja, jak i uwarunkowania społeczno-gospodarcze Gminy wpłynęły na sformułowanie następującej wizji:

Gmina Czernikowo jako jedna z najlepiej rozwiniętych jednostek samorządu terytorialnego w Powiecie Toruńskim

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić długookresową aktualność wypracowanej w 2000 r. misji rozwoju Gminy Czernikowo. Ze względu na jej

dynamiczny wydzźwięk, a więc odnoszenie możliwości rozwojowych w relacji do pozostałych gmin Powiatu Toruńskiego, polityka rozwoju prowadzona przez władze Gminy nigdy nie straci na intensywności. W tym ujęciu rozwój ciągle postrzegany będzie jako proces, a nie jedynie dążenie do z góry określonych celów traktowanych jako granice potrzeb Gminy.

Część V. Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020 r.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej oraz skonstruowanej analizie SWOT, opracowano poniższy plan strategiczny uwzględniający potrzeby rozwojowe Gminy Czernikowo. Z analizy wizji Gminy wyłania się cztery obszary kluczowe, stanowiące priorytety z punktu widzenia rozwoju, a mianowicie:

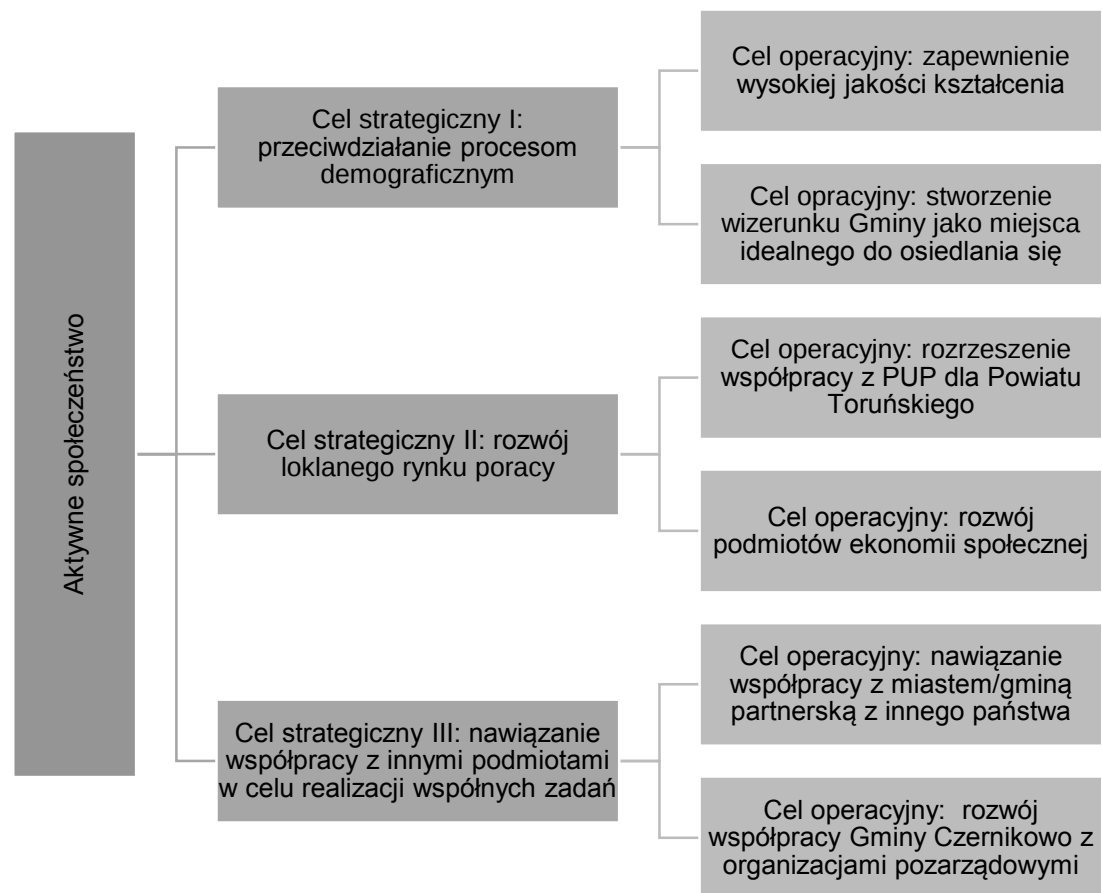
1. Aktywne społeczeństwo;
2. Ochrona walorów przyrodniczych;
3. Efektywna lokalna gospodarka;
4. Odpowiednia infrastruktura.

Wszystkie obszary kluczowe należy potraktować jako równorzędne i wzajemnie uzupełniające się. Budowanie planu operacyjnego w oparciu o wyróżnione obszary strategiczne będzie polegało na zidentyfikowaniu celów strategicznych, a więc długofalowych kierunków rozwoju obejmujących okres całej Strategii. Każdy cel strategiczny będzie składał się z mniejszych celów operacyjnych dotyczących krótszego okresu czasu. Pod każdym z kierunków rozwoju jednostki zamieszczono także wskaźniki, wskazujące na stopień ich realizacji.

CELE STRATEGICZNE W OBSZARZE AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO

Obszary problemowe:

1. Starzejące się społeczeństwo, zmiana struktury demograficznej mieszkańców Czernikowa;
2. Wady lokalnego rynku pracy, wysoki stopień bezrobocia;
3. Wzrost zapotrzebowania na usługi dla osób w wieku powyżej 65 roku życia, w szczególności kobiet;
4. Konieczność poszerzenia współpracy organizacji pozarządowych i Gminy Czernikowo;
5. Brak współpracy z innymi jednostkami administracji publicznej z innych Państw, np. w zakresie wymiany doświadczeń.

Rysunek 7. Cele strategiczne w obszarze Aktywne społeczeństwo
Źródło: opracowanie własne

Cel strategiczny I: przeciwdziałanie procesom demograficznym

1. Cel operacyjny: zapewnienie wysokiej jakości kształcenia:

Jednym z podstawowych priorytetów dla mieszkańców danego obszaru jest dostęp do placówek edukacyjnych zapewniających odpowiedni poziom kształcenia. Wysoko wykwalifikowana kadra nauczycielska, możliwość korzystania z nowoczesnych pomocy dydaktycznych oraz dobry stan techniczny placówek oświatowych bez wątpienia przekładają się na wyniki osiągane przez uczniów. Dobre szkoły zachęcają rodziny z Gminy Czernikowo do pozostania na jej terenie, a także zaowocują zwiększonym zainteresowaniem małżeństw z dziećmi do osiedlania się właśnie w miejscowościach jednostki. Co roku po ukończeniu edukacji na poziomie gimnazjalnym stanowczą większość uczniów kontynuuje edukację w szkołach poza terenem Gminy. Prowadzone od 2004 roku liceum liczy jedynie po 1 oddziale w każdej klasie. Poszerzenie oferty edukacyjnej oraz zachęcenie młodzieży wysokimi wynikami egzaminu maturalnego może zachęcić ich przed zmianą miejsca kształcenia. Koniecznym jest także opracowanie przez dyrektorów placówek rocznych planów podnoszenia kwalifikacji kadry nauczycielskiej.

Wskaźniki:

- *wyniki egzaminu szóstoklasistów (w odniesieniu do Powiatu Toruńskiego);*
- *wyniki egzaminu gimnazjalnego (w odniesieniu do Powiatu Toruńskiego);*
- *wyniki egzaminu maturalnego (w odniesieniu do Powiatu Toruńskiego)*

2. Cel operacyjny: stworzenie wizerunku Gminy jako miejsca idealnego do osiedlania się

Powstające na terenie Gminy nowe, deweloperskie osiedla mieszkaniowe (m.in. Osiedle Pod Lasem) zachęcają do osiedlania się w spokojnej okolicy rodzin z dziećmi, osób młodych, pracowników oraz osób starszych. Sprzyjające są zarówno walory przyrodnicze, dostęp do usług społecznych oraz bliska odległość i dogodne połączenie komunikacyjne do dużych miasta (m.in. Torunia) Niemniej działania promocyjne jednostki w zakresie promocji przyjaznego do osiedlania się charakteru Gminy wydają się niewystarczające. Z tego względu koniecznym jest rozszerzenie działań zachęcających do osiedlania się na terenie jednostki. Cel może zostać osiągnięty poprzez zamieszczenie ogłoszeń i spotów reklamowych w lokalnych mediach (prasie, telewizji itd.), a także stworzenie specjalnej zakładki informacyjnej na stronie internetowej Urzędu Gminy, zawierającej najważniejsze informacje związane z codziennym funkcjonowaniem mieszkańców.

Wskaźniki:

- *liczba ogłoszeń i spotów reklamowych w lokalnych mediach (szt.);*
- *przyrost liczby osób osiedlających się na terenie Gminy (osoby)*

Cel strategiczny II rozwój lokalnego rynku pracy:

3. Cel operacyjny: rozszerzenie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy dla Powiatu Toruńskiego

Polityka aktywizacji zawodowej mieszkańców oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia leży w obowiązku powiatowych urzędów pracy. Niemniej wysoki odsetek osób bezrobotnych mieszkających na terenie Gminy wymusza podjęcie działań w celu poprawienia jakości życia mieszkańców. Z tego względu koniecznym jest postawienie Gminy Czernikowo w roli pośrednika pomiędzy Powiatowym Urzędem Pracy dla Powiatu Toruńskiego, a lokalnymi przedsiębiorcami. Władze Gminy powinny zachęcać pracodawców do korzystania z różnego rodzaju form wsparcia dla firm zatrudniających osoby bezrobotne lub niepełnosprawne. Wsparcie realizowane w formie staży, refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy oraz funduszu szkoleniowego może zachęcić pracodawców do kreacji nowych miejsc pracy, co pozytywnie przełoży się na spadek ogólnej liczby osób pozostających bez pracy na terenie Gminy. Zalecany jest także udział we wspólnych projektach i kampaniach realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy.

Wskaźnik:

- *spadek ogólnej liczby osób bezrobotnych (osoby);*
- *działania informacyjne Gminy zwiększające świadomość pracodawców związaną z formami wsparcia z PUP (tak/nie);*
- *liczba programów/projektów wspólnie realizowanych z PUP (szt.).*

4. Cel operacyjny: Rozwój podmiotów ekonomii społecznej (pes)

Przedsiębiorczość społeczna zyskała na znaczeniu w ostatnich latach dzięki zrealizowanym projektom oraz osiągniętym dzięki nim efektom. Współpraca JST i PES przynosi wymierne korzyści w zakresie aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym bezrobotnych. Liczne formy prowadzenia PES'ów, tj. fundacja, stowarzyszenie, spółka non profit, spółdzielnia socjalna, spółdzielnia pracy, spółdzielnia osób prawnych, centra integracji społecznej (CIS), zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) czy niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej (NZOZ) pozwalają na szerokie spektrum możliwości związanych z czerpaniem korzyści z funkcjonowania tego typu podmiotów. Współpraca JST i PES może odbywać się poprzez delegowanie zadań samorządu, merytoryczne zaangażowanie podmiotów

ekonomii społecznej w realizowane projekty, a także dzięki wykorzystaniu systemu klauzul społecznych (Prawo Zamówień Publicznych) oraz społecznie odpowiedzialnych zakupów. Zgodnie z przepisami prawa Gmina może samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami (organizacjami pozarządowymi, innymi jednostkami samorządu terytorialnego, kościelną osobą prawną) założyć takie przedsiębiorstwa i efektywnie realizować zadania z zakresu integracji grup wykluczonych i rozwoju wspólnot lokalnych. W tym celu należy zweryfikować potrzeby i możliwości Gminy w tym zakresie.

Wskaźniki:

- liczba podmiotów ekonomii społecznej zarejestrowanych na terenie Gminy (szt.)

Cel strategiczny III: nawiązanie współpracy z innymi podmiotami w celu wspólnego realizowania zadań

5. Cel operacyjny: nawiązanie współpracy z gminą/miastem z innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej

Współpraca międzynarodowa samorządów jest niezwykle istotna. Przy tego typu aktywności na ogół korzysta się z tzw. systemu związków samorządów bliźniaczych, czy jednostek leżących w dwóch różnych państwach ale posiadających wspólne cechy, np. turystyczny charakter miejscowości, ochrona gatunków roślin i zwierząt, podobne produkty lokalne itd. Głównymi korzyściami płynącymi z partnerstwa jest możliwość uczenia się nawzajem w zakresie rozwiązywania podobnych problemów, wymiany edukacyjne oraz wspólna realizacja projektów i programów. Uczestnictwo w tego rodzaju związkach podniesie prestiż Gminy oraz wpłynie na jej przyspieszony rozwój. W tym celu jednostka powinna podjąć działania w celu nawiązania współpracy z samorządem bliźniaczym.

Wskaźniki:

- związek samorządowy z gminą/miastem partnerskim z innego państwa (tak/nie)

6. Cel operacyjny: rozwój współpracy Gminy Czernikowo z organizacjami pozarządowymi

Obecna współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi regulowana jest przez Wieloletni program współpracy Gminy Czernikowo z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2011 – 2015. Od 2016 r. zalecana jest kontynuacja uchwalania tego dokumentu na okres do 2020 r., zgodny z okresem programowym Strategii. Uchwalenie dokumentu przyczyni się do zaciśnięcia współpracy tych dwóch podmiotów, dzięki czemu możliwe będzie wspólne realizowanie licznych projektów.

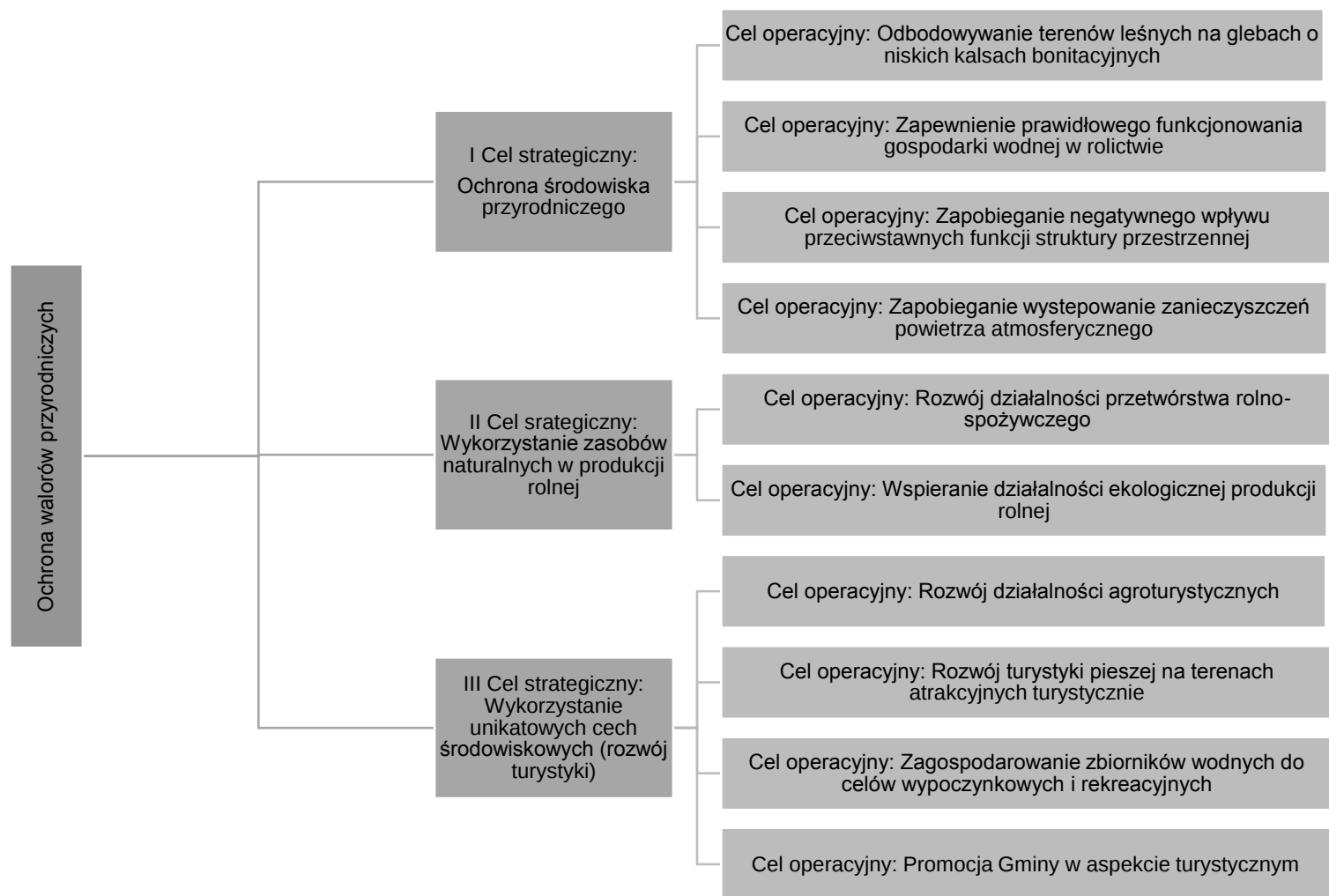
Wskaźniki:

- uchwalenie Wieloletniego programu współpracy Gminy Czernikowo na lata 2016-2020 r. (tak/nie)

CELE STRATEGICZNE W OBSZARZE OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZYCH

Obszary problemowe:

1. Zanieczyszczenie środowiska (niski odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej, erozja ziemi od wiatru, spływy zanieczyszczeń z pól uprawnych, zanieczyszczenia powietrza wynikające z tradycyjnego ogrzewania);
2. Zmniejszający się udział działalności rolniczych wykorzystujących gleby o wysokich klasach bonitacyjnych;
3. Brak działalności przetwórstwa produkcji rolnej;
4. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców (w tym brak rolnictwa ekologicznego);
5. Niskie zainteresowanie prowadzeniem gospodarstw agroturystycznych;
6. Niewykorzystany potencjał zbiorników wodnych znajdujących się na terenie Gminy;
7. Brak turystycznych szlaków pieszych;
8. Niska wiedza ludzi spoza gminy na temat walorów turystycznych gminy Czernikowo;
9. Niska wartość opadów na terenie Gminy.

Rysunek 8. Cele strategiczne w obszarze Ochrona walorów przyrodniczych

Źródło: opracowanie własne

I Cel strategiczny: Ochrona środowiska przyrodniczego

7. Cel operacyjny: Odbudowywanie terenów leśnych na glebach o niskich klasach bonitacyjnych.

Zasoby leśne w gminie Czernikowo stanowią bardzo ważny element środowiska naturalnego. W przeważającej części położone są w północnej części Gminy oraz spełniają ważne dla środowiska funkcje. Lasy te pełnią bowiem funkcje glebochronne i wodochronne obszaru narażonego na erozję wietrzną oraz spływy zanieczyszczeń z pól uprawnych do wód gruntowych. Na terenach leśnych znajdują się także elementy przyrody chronionej oraz korytarze ekologicznych o znaczeniu międzynarodowym. Ważne jest zatem aby tereny te umożliwiały zachowanie różnorodności biologicznej. Tereny leśne gminy pełnią również funkcje krajobrazowo-estetyczne co stanowi dodatkowy walor utrzymywania oraz odbudowy lasów.

Wskaźniki:

- zmiana powierzchni gruntów leśnych (ha)
- zamiana powierzchni zalesień odnowionych (ha)
- zmiana powierzchni zalesień gruntów nieleśnych (ha)

8. Cel operacyjny: Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania gospodarki wodnej w rolnictwie

Funkcjonowanie prawidłowego systemu melioracyjnego jest bardzo ważne podczas prowadzenia działalności rolnych. Wartość opadów rocznych na terenie gminy Czernikowo jest bardzo niska. Ważne jest zatem zapewnienie dopływu wody na obszary rolne. Nieprawidłowe funkcjonowanie systemu nawadniającego powoduje występowanie mniejszych plonów co negatywnie wpływa na dochody rolników, a przez to również zmniejsza wpływy do budżetu gminy. Za zapewnienie prawidłowego przepływu wody i opadów w znacznej części odpowiedzialni są rolnicy. Często właściciele gruntów nie są świadomi swych obowiązków i wagi poszczególnych działań, które powinni wykonać. Gmina powinna działać na rzecz uświadamiania mieszkańców w aspekcie ochrony przyrody oraz ekologii, która jest bardzo ważna do osiągnięcia nie tylko tego ale także innych celów operacyjnych i strategicznych..

Wskaźniki:

- długość zmodernizowanych rowów melioracyjnych (km)

9. Cel operacyjny: Zapobieganie negatywnemu wpływowi przeciwstawnych funkcji struktury przestrzennej

Emitowanie zanieczyszczenia powstającego przy ruchu drogowym, a także przez spaliny z budynków mieszkalnych negatywnie wpływają na stan środowiska. Częstym zjawiskiem występującym na terenie Gminy w aspekcie funkcjonalno-przestrzennym jest graniczenie przeciwstawnych sobie działalności. Zanieczyszczenia emitowane przez działalności gospodarcze powinny mieć jak najmniejszy wpływ na tereny leśne i ważne elementy środowiska naturalnego. Zieleń znajdująca się przy ciągach komunikacyjnych oraz zabudowaniach pełni funkcję ochronną. Rolę izolatora pomiędzy poszczególnymi funkcjami przestrzennymi powinny zatem pełnić szpalery roślinne z wysokich drzew. Tworzenie nowych pasów zieleni pozwoli na dokładniejszą ochronę walorów naturalnych. Ochrona ta będzie obejmować przeciwdziałanie erozji wietrznej gleb oraz zmniejszanie oddziaływania zanieczyszczeń powietrza i wód podziemnych.

Wskaźniki:

- długość nowo utworzonych szpalerów roślinnych (km)
- liczba uzupełnionych pasów zieleni (szt.)

10. Cel operacyjny: Zapobieganie występowania zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego

Jakość powietrza atmosferycznego na terenie Gminy jest dobrej jakości. Nie jest to jednak powód do bezczynności w tym aspekcie ochrony środowiska. Strategiczne podejście do rozwoju obejmuje również przeciwdziałanie występowania potencjalnych zagrożeń. Aby zmniejszyć prawdopodobieństwo emisji zanieczyszczeń o znaczącym oddziaływaniu na walory środowiskowe należy zachęcać mieszkańców do zmiany systemu ogrzewania z tradycyjnego na ekologiczne, prowadząc szeroką kampanię informacyjną Urzędu Gminy na temat skutków ekologicznych zanieczyszczeń powietrza.

Wskaźniki:

- poziom zanieczyszczenia powietrza ($5 \mu\text{g}/\text{m}^3$) w porównaniu do roku początkowego
- zmiana odsetka osób korzystających z ekologicznego systemu ogrzewania (%)

II Cel strategiczny: Wykorzystanie zasobów naturalnych w produkcji rolnej.

11. Cel operacyjny: Rozwój działalności przetwórstwa rolno-spożywczego

Gmina Czernikowo posiada bardzo duże możliwości rozwoju w aspekcie przetwórstwa rolnego i spożywczego. Obecnie na terenie Gminy występują jedynie piekarnie (Czajkowski R. PPHU. Piekarnia, Wiejska Spółdzielnia Handlowo Usługowa) oraz zakład przetwórstwa mięsnego (Pekmar. Zakład mięsny. Lisiński P.). Działają z kolei gospodarstwa rolne o wysokim potencjale produkcyjnym, które zapewniają dostępność surowców niezbędnych do rozwoju branży przetwórstwa zbóż, warzyw i owoców. Stwarza to możliwości rozwoju tego działu gospodarki. Produkcja rolna na terenie Gminy charakteryzuje się niską kooperacją rolników indywidualnych. Przeciwdziałanie tej tendencji mogłoby usprawnić rozwój działalności przetwórczych, które korzystałyby z efektów skali. Zmniejszające się nakłady potrzebne do prowadzenia przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem działałyby zachęcająco w stosunku do potencjalnych przedsiębiorców. Rozwój tego typu działalności pozytywnie wpłynie także na atrakcyjność obszaru.

Wskaźniki:

- *odsetek działalności zajmujących się przetwórstwem produktów rolnych (%)*
- *odsetek osób zatrudnionych w przetwórstwie rolno-spożywczym (%)*
- *odsetek gospodarstw rolnych będących w kooperacji produkcyjnej (%)*

12. Cel operacyjny: Wspieranie działalności ekologicznej produkcji rolnej

Współcześnie produkcja żywności ekologicznej staje się coraz bardziej popularna. Moda na zdrowy tryb życia kreuje popyt na tego rodzaju produkty. Gmina Czernikowo powinna wykorzystać własne zasoby i możliwości w rozwoju działalności produkujących żywność ekologiczną. Bardzo dobra jakość środowiska naturalnego stwarza duże możliwości rozwoju w tym aspekcie. Ważne jest zatem aby władze Gminy wspierały produkcję ekologiczną, co z czasem może również rozszerzyć na przetwórstwo tych wyrobów. Aby wspierać zarząd Gminy musi przeprowadzić spotkania konsultacyjne i doradcze aby uświadamiać mieszkańców z korzyści płynących z prowadzenia tego typu rolnictwa. W tym celu powinien zostać utworzony punkt doradczy, w którym rolnicy będą mogli dowiedzieć się w jaki sposób prowadzić taką działalność, uzgodnić strukturę biznesplanu, a także dowiedzieć się w jaki sposób mogą starać się o dofinansowanie swojej działalności. Pomocne będzie także wprowadzenie ulg podatkowych, które dodatkowo zachęcą mieszkańców. Realizacja tego celu operacyjnego przyniesie także szereg innych korzyści, m.in. wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców, większe zainteresowanie ochroną środowiska przez rolników oraz ogólny rozwój Gminy.

Wskaźniki:

- *odsetek gospodarstw rolnych wytwarzających produkty ekologiczne (%);*
- *odsetek gospodarstw rolnych zajmujących się przetwórstwem produktów ekologicznych (%);*
- *liczba zorganizowanych spotkań konsultacyjnych w gminie na temat ekologii (szt.);*
- *liczba powstałych punktów doradczych dla rolników (szt.);*
- *liczba osób korzystająca z konsultacji na temat prowadzenia działalności ekologicznej (osoby).*

III Cel strategiczny: Wykorzystanie unikatowych cech środowiskowych (rozwój turystyki)

13. Cel operacyjny: Rozwój działalności agroturystycznych

Gmina wiejska, jaką jest Gmina Czernikowo posiada dobre warunki do prowadzenia działalności agroturystycznych. Wykorzystanie krajobrazu wiejskiego stwarza możliwości rozwoju. Forma wypoczynku agroturystycznego obejmuje zapewnienie noclegu, atrakcje związane z obserwowaniem prac rolników, uczestniczenie w tradycjach ludowych, jazdę konną i wiele innych. Coraz większa urbanizacja oraz rozwój infrastruktury wielu miejscowości sprzyja popularyzacji wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. Odbiorcami oferty są zazwyczaj mieszkańcy dużych miast, do których Gmina Czernikowo adresowałaby swą ofertę (m.in. Toruń, Bydgoszcz). Agroturystyka na terenie gminy Czernikowo obejmować może także domową produkcję wyrobów regionalnych i tradycyjnych. Wpisanie wytwarzanych produktów na krajową listę produktów tradycyjnych stworzy dodatkową atrakcję dla odwiedzających. Do wyrobów tego typu produktów mogą posłużyć owoce wytwarzane z popularnego na terenie Gminy sadownictwa oraz wyroby mięsne z dziczyzny. Dodatkowym atutem rozwoju działalności agroturystycznych jest przeciwdziałanie wyludnieniu w Gminie.

Wskaźniki:

- *zmiana liczby nowo zarejestrowanych gospodarstw agroturystycznych (szt.);*
- *liczba osób korzystających z usług gospodarstw agroturystycznego (w tym noclegi) (osoby);*
- *jakość świadczonych usług przez gospodarstwa agroturystyczne;*
- *zmiana liczby produktów tradycyjnych zarejestrowanych (szt.);*
- *współczynnik migracji.*

14. Cel operacyjny: Rozwój turystyki pieszej na terenach atrakcyjnych turystycznie

Obszar gminy Czernikowo nie posiada na swym terenie szlaków pieszych. Planując rozwój w aspekcie turystycznym, utworzenie tras pieszych jest ważnym elementem realizacji tego priorytetu. Trasy wyznaczone do rekreacji obejmować będą zabytki architektury znajdujące się na terenie Gminy, pomniki przyrody a także stanowiska archeologiczne. Tworzenie szlaków pieszych będzie realizowane poprzez wyznaczenie trasy oraz utworzenie odpowiednich oznaczeń.

Wskaźniki:

- *długość nowo wyznaczonych szlaków pieszych (km);*
- *długość nowo oznaczonych tras pieszych (km);*
- *liczba osób korzystających ze szlaków pieszych (osoby).*

15. Cel operacyjny: Zagospodarowanie zbiorników wodnych do celów wypoczynkowych i rekreacyjnych

Występujące jeziora stwarzają możliwości wypoczynku dla mieszkańców oraz ludności spoza obszaru gminy. Zbiorniki wodne, na których ma następować rozwój usług rekreacyjnych to jeziora Steklin, Kijaszkowskie i Zacisze. W pobliżu jeziora Steklin znajdują się domki przeznaczone do krótkiego wypoczynku. Walory krajobrazowe oraz ukształtowanie terenu stwarzają dogodne warunki do intensyfikacji usług prowadzonych w jego pobliżu. Maksymalna głębokość jeziora (18,5 m) daje możliwości do pływania łodzią i kajakiem. Aby wykorzystać uwarunkowania tego obszaru powinna zostać wybudowana przystań, która umożliwiłaby uprawianie sportów wodnych. Dodatkowo jest to miejsce, w którym rozwijać się mogą usługi nieuciążliwe, które zaspokajałyby potrzeby rekreacji i wypoczynku. Byłoby to powstanie m.in. wypożyczalni sprzętów wodnych. Jezioro Steklin to także wspaniałe miejsce do wędkowania, które mogłoby być uzupełnieniem do usług świadczonych przez gospodarstwa agroturystyczne. Podobne warunki rozwoju turystyki i rekreacji posiada także jezioro Kijaszkowskie, które również mogłoby zostać wykorzystane do rozwoju usług oraz uprawiania sportów. Ostatnie z wymienionych jezior (Liciszewy) nie jest wykorzystywane do celów wypoczynkowych choć posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Ważne jest zatem aby stworzyć możliwości rozwoju usług na tym obszarze, a także wyposażyć obszar w plażę oraz pomosty wodne.

Wskaźniki:

- *liczba wybudowanych przystani wodnych (szt.);*
- *liczba utworzonych pomostów wodnych (szt.).*

16. Cel operacyjny: Promocja gminy w aspekcie turystycznym

Aby realizować cel strategiczny jakim jest rozwój turystyki ważna jest odpowiednia promocja Gminy. Turystyczny profil Gminy Czernikowo jest mało rozpoznawalny w regionie. Ważne jest zatem aby informować potencjalnych gości o walorach przyrodniczych i innych atrakcjach znajdujących się na jej terenie. Promocja Gminy obejmować będzie uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych dotyczących promocji regionów, są to m.in. targi turystyczne, Międzynarodowe Targi Poznańskie, a także wiele innych. W osiągnięciu wyznaczonego celu pomocne będzie także organizowanie tymczasowych stoisk informacyjnych w galeriach handlowych, w których będą udzielane informacje na temat Gminy i jej atrakcji, a także rozdawane będą broszury i ulotki. Gmina realizując działania promocyjne powinna również stworzyć strategię, która będzie obejmować m.in. utworzenie hasła promocyjnego oraz wyznaczenie przedsięwzięć marketingowych.

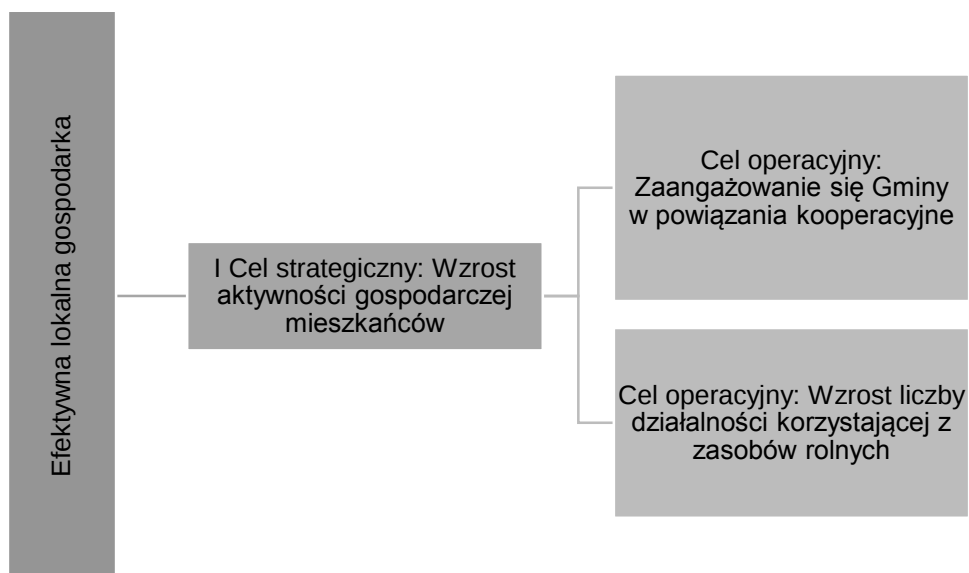
Wskaźniki:

- *liczba wydarzeń promocyjnych, w których reprezentowana była Gmina (szt.);*
- *liczba utworzonych stoisk informacyjnych w miejscach publicznych (szt.);*
- *liczba opracowanych broszur i ulotek (szt.);*
- *posiadanie strategii promocji Gminy (tak/nie).*

CELE STRATEGICZNE W OBSZARZE EFEKTYWNA LOKALNA GOSPODARKA

Obszary problemowe:

1. Spadek liczby działalności rolniczych;
2. Niski wskaźnik przedsiębiorczości (7 miejsce na 9 w powiecie);
3. Spadek liczby średniej wielkości przedsiębiorstw;
4. Niski udział dochodów własnych w ogóle budżetu;
5. Coraz mniejszy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem;
6. Coraz wyższe wydatki bieżące (na wynagrodzenia i pochodne);
7. Wzrost wydatków na oświatę i wychowanie przy jednoczesnym uszczupleniu wydatków na inne cele (rolnictwo i łowiectwo, bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, ochrona zdrowia a także gospodarka komunalna i ochrona środowiska);
8. Wydatki inwestycyjne najwyższe w Powiecie

Rysunek 9. Cele strategiczne w obszarze Efektywna lokalna gospodarka

Źródło: opracowanie własne

I Cel strategiczny: Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców

17. Cel operacyjny: Zaangażowanie się Gminy w powiązania kooperacyjne

Rozwijające się na terenie województwa kujawsko-pomorskiego struktury klastrowe oraz powiązania kooperacyjne stwarzają dla Gminy niepowtarzalną okazję do zaangażowania się w tego typu działalność. Wspólne realizowanie projektów z jednostkami naukowo-badawczymi, instytucjami otoczenia biznesu oraz przedsiębiorstwami prywatnymi może wpłynąć na rozwój działalności gospodarczych na terenie Gminy, a tym samym przełożyć się na rozwój regionu. Projekty takie na ogół mają wymiar ponadlokalny.

Wskaźniki:

- udział Gminy w projektach wspomagających powiązania kooperacyjne (tak/nie)

18. Cel operacyjny: Wzrost liczby działalności korzystającej z zasobów rolnych

Podłoże geologiczne terenu, na którym znajduje się gmina Czernikowo posiada bardzo dobre warunki do prowadzenia działalności rolniczych oraz uprawy roślin. Dominują tutaj gleby zaliczane do II klasy bonitacyjnej. Wysokie klasy bonitacyjne mogą być wykorzystywane do upraw roślin wymagających. Są to m.in. buraki cukrowe, pszenica oraz rzepak. Choć warunki do uprawy wymienionych roślin są bardzo dobre to obecnie odnotowuje się spadek działalności zajmujących się rolnictwem. Gmina mając na celu ochronę walorów naturalnych jakimi są w tym wypadku gleby powinna zahamować tę niekorzystną tendencję oraz wykorzystać dostępne jej instrumenty do rozwoju omawianego sektora gospodarki. Przy zahamowaniu spadku liczby gospodarstw rolnych ważny jest także wspomniany już rozwój przedsiębiorstw agroturystycznych, przetwórczych oraz ekologicznych wykorzystujących unikatowe warunki naturalne. Instrumentami, które może posłużyć się zarząd Gminy w osiągnięciu tego celu są instrumenty informacyjne oraz podatkowe.

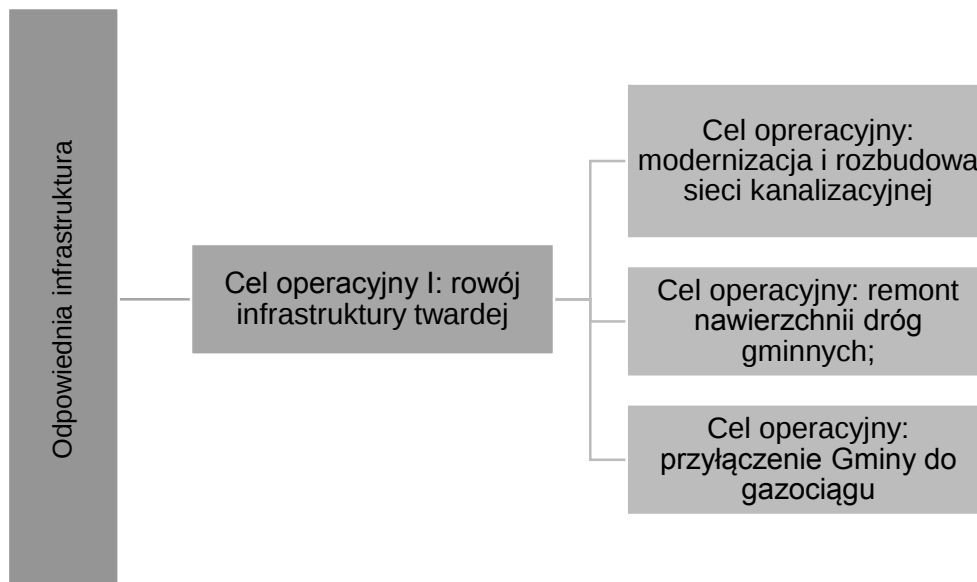
Wskaźniki:

- zmiana liczby działalności korzystającej z zasobów rolnych (agroturystyka, przetwórstwo rolno-spożywcze, gospodarstwa rolne, gospodarstwa rolne ekologiczne, działalności związane z obsługą ww. przedsiębiorstw), (%)

CELE STRATEGICZNE W OBSZARZE ODPOWIEDNIA INFRASTRUKTURA

Obszary problemowe:

1. Niezadawalający stan infrastruktury kanalizacyjnej;
2. Brak gazociągu;
3. Modernizacja obiektów edukacyjnych;
4. Odbudowa obiektów integracji społecznej (światlic, bibliotek, domów kultury);
5. Niezadawalający mieszkańców stan nawierzchni dróg gminnych.

Rysunek 10. Cele strategiczne w obszarze Odpowiednia infrastruktura

Źródło: opracowanie własne

Cel strategiczny I: rozwój infrastruktury twardej

19. Cel operacyjny: modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej.

Gmina Czernikowo znacznie słabiej wypada w zakresie stopnia skanalizowania obszaru jednostki w porównaniu do pozostałych gmin Powiatu Toruńskiego. Rozbudowa tej infrastruktury przyczyni się do poprawy ochrony środowiska, w szczególności ochrony cieków wodnych, wód otwartych i podziemnych. Przełoży się także na wyższy komfort mieszkańców Gminy.

Wskaźniki:

- długość nowo wybudowanej sieci kanalizacyjnej (km);
- liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej (szt.).

20. Cel operacyjny: remont nawierzchni dróg gminnych.

Jedynie niecałe 40% dróg gminnych na terenie jednostki posiada nawierzchnię asfaltową. Drogi te stanowią główne szlaki komunikacyjne na terenie Gminy i uzupełniają zasób dróg powiatowych i wojewódzkich. Użytkownicy dróg wykorzystują je głównie w celu dojazdu: z miejscowości do miejscowości oraz własnych posesji. Stopień uczęszczania tych dróg należy więc uznać jako wysoki. Niezadowolenie ze stanu technicznego zwiększa się u mieszkańców w okresach lokalnych podtopień spowodowanych, np. roztopami. Pomimo znacznych nakładów inwestycyjnych poczynionych na rozwój infrastruktury drogowej, zalecana jest dalsza modernizacja pozostałych odcinków dróg.

Wskaźniki

- *odsetek dróg gminnych posiadających nawierzchnię asfaltową (%)*;
- *długość utwardzonych dróg gruntowych (km)*.

21. Cel operacyjny: przyłączenie Gminy do gazociągu

Na terenie Gminy Czernikowo nie ma źródła zaopatrywania mieszkańców w gaz ziemny, ponieważ przez teren jednostki nie przebiega żaden dystrybucyjny gazociąg wysokiego ciśnienia. Co więcej plany inwestycyjne spółek gazowniczych nie uwzględniają budowy sieci gazowej na terenie gminy Czernikowo. Z tego względu władze powinny rozpocząć proces starań zmierzających do uwzględnienia terenu jednostki w planach rozwojowych sieci gazowniczej.

Wskaźniki:

- *liczba spotkań przeprowadzonych z przedstawicielami spółek gazowniczych (szt.)*

Część VI. Spójność dokumentu z innymi dokumentami strategicznymi na szczeblu wojewódzkim

Dokument „Strategia rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Plan modernizacji 2020+” jest dokumentem strategicznym zgodnym z wytycznymi prowadzenia polityki rozwoju. Ponadto opisane w dokumencie kierunki rozwoju oddają charakter zmian i celów określonych w Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020.

Planowanie przedsięwzięć rozwojowych Gminy Czernikowo spójnych z założeniami poczynionymi na szczeblu wojewódzkim, pozwalają Gminie czerpać ze środków finansowych, którymi dysponują władze regionalne oraz uczestniczyć w różnego rodzaju projektach realizowanym przez województwo. Z tego względu dokonano analizy spójności założonych celów strategicznych Gminy Czernikowo z kierunkami rozwoju zapisanymi w strategii wojewódzkiej. W tabeli zestawiono cele strategiczne Gminy oraz odpowiadające ich charakterowi cele strategiczne oraz szczegółowe cele operacyjne województwa kujawsko pomorskiego.

Tabela 23. Analiza spójności celów strategicznych Gminy Czernikowo z kierunkami rozwoju woj. kujawsko-pomorskiego

L.p.	Nazwa celu Operacyjnego Gminy Czernikowo	Nazwa celu strategicznego woj. kujawsko-pomorskiego	Nazwa celu operacyjnego woj. kujawsko-pomorskiego
1	Zapewnienie wysokiej jakości kształcenia	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji
2	Stworzenie wizerunku Gminy jako miejsca idealnego do osiedlania się	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Budowa systemu wspierania rodziny
3	Rozszerzenie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy dla Powiatu Toruńskiego	Gospodarka i miejsca pracy	Wzrost zatrudnienia
4	Rozwój podmiotów ekonomii społecznej	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Promocja i rozwój ekonomii i przedsiębiorczości społecznej oraz spółdzielczości

L.p.	Nazwa celu Operacyjnego Gminy Czernikowo	Nazwa celu strategicznego woj. kujawsko-pomorskiego	Nazwa celu operacyjnego woj. kujawsko-pomorskiego
5	Nawiązanie współpracy z gminą/miastem z innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej	Sprawne zarządzanie	Rozwój współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej
6	Rozwój współpracy Gminy Czernikowo z organizacjami pozarządowymi	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Rozwój współpracy JST i organizacji pozarządowych skierowany m.in. na przejmowanie przez obywateli i organizacje zadań publicznych
7	Odbudowywanie terenów leśnych na glebach o niskich klasach bonitacyjnych.	Sprawne zarządzanie	Odtwarzanie cennych siedlisk przyrodniczych, w tym nieistniejących i przekształconych
8	Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania wodnej w rolnictwie	Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	Rozwój przyrodniczych warunków realizacji produkcji rolnej, w tym poprawa gospodarki wodnej w rolnictwie
9	Zapobieganie występowania zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego	Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej
10	Zapobieganie negatywnego wpływu przeciwnych funkcji struktury przestrzennej	Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej
11	Rozwój działalności przetwórstwa rolno-spożywczego	Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	Rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolno-spożywczym
12	Wspieranie działalności ekologicznych produkcji rolnej	Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	Rozwój produkcji i eksportu żywności ekologicznej
13	Rozwój działalności agroturystycznych	Gospodarka i miejsca pracy	Rozwój turystyki

L.p.	Nazwa celu Operacyjnego Gminy Czernikowo	Nazwa celu strategicznego woj. kujawsko-pomorskiego	Nazwa celu operacyjnego woj. kujawsko-pomorskiego
14	Rozwój turystyki pieszej na terenach atrakcyjnych turystycznie	Gospodarka i miejsca pracy	Rozwój turystyki
15	Zagospodarowanie zbiorników wodnych do celów wypoczynkowych i rekreacyjnych	Gospodarka i miejsca pracy	Rozwój turystyki
16	Promocja gminy w aspekcie turystycznym	Gospodarka i miejsca pracy	Rozwój turystyki
17	Zaangażowanie się Gminy w projekty wspierające powiązania kooperacyjne	Gospodarka i miejsca pracy	Rozwój organizacyjnych form współpracy podmiotów gospodarczych
18	Wzrost liczby działalności korzystającej z zasobów rolnych	Gospodarka i miejsca pracy	Wzrost zatrudnienia
19	Modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Sprawne zarządzanie	Poprawa jakości i ochrona wód powierzchniowych i podziemnych
20	Remont nawierzchni dróg gminnych	Dostępność i spójność	Tworzenie warunków dla budowy i modernizacji dróg lokalnych
21	Przyłączenie Gminy do gazociągu	Sprawne zarządzanie	Wspieranie rozwoju sieci gazowych istotnych dla zaopatrywania województwa

Źródło: opracowanie własne

Część VII. Źródła finansowania oraz osobowa/podmiotowa odpowiedzialność za poszczególne cele Strategii

Poniżej zestawiono źródła finansowania oraz koordynatorów poszczególnych celów operacyjnych. W kolumnie „Podmiot koordynujący przedsięwzięcie” wskazano podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań. Ponadto, ze względu na różnorodny charakter celów strategicznych, w kolejnej kolumnie wskazano źródła ich finansowania. Zestawienie zaprezentowano w tabeli:

Tabela 24. Źródła finansowania oraz odpowiedzialność podmiotowa za poszczególne cele Strategii

L.p.	Nazwa celu operacyjnego	Podmiot koordynujący przedsięwzięcie	Źródła finansowania	Zakładany okres realizacji działania
1	Zapewnienie wysokiej jakości kształcenia	Urząd Gminy Czernikowo, dyrektorzy szkół	budżet gminy, PO WER	działanie ciągle
2	Stworzenie wizerunku Gminy jako miejsca idealnego do osiedlania się	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, EFRR	do 2020 r.
3	Rozszerzenie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy dla Powiatu Toruńskiego	Urząd Gminy Czernikowo, Powiatowy Urząd Pracy dla Powiatu Toruńskiego	budżet gminy	do 2020 r.
4	Rozwój podmiotów ekonomii społecznej	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, EFRR	do 2020 r.
5	Nawiązanie współpracy z gminą/miastem z innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej	Urząd Gminy Czernikowo, organizacje pozarządowe	budżet gminy, EFRR, ZiT	do 2020 r.

L.p.	Nazwa celu operacyjnego	Podmiot koordynujący przedsięwzięcie	Źródła finansowania	Zakładany okres realizacji działania
6	Rozwój współpracy Gminy Czernikowo z organizacjami pozarządowymi	Urząd Gminy Czernikowo, organizacje pozarządowe	budżet gminy	do 2020 r.
7	Odbudowywanie terenów leśnych na glebach o niskich klasach bonitacyjnych	Urząd Gminy Czernikowo, Nadleśnictwo Dobrzejewice	budżet gminy, ARiMR	do 2020 r.
8	Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania gospodarki wodnej w rolnictwie	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, ARiMR	do 2020 r.
9	Zapobieganie występowania zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, NFOŚ, WFOŚ, ARMiR, ZiT	do 2020 r.
10	Zapobieganie negatywnego wpływu przeciwstawnych funkcji struktury przestrzennej	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, ZiT	do 2020 r.
11	Rozwój działalności przetwórstwa rolno-spożywczego	Urząd Gminy Czernikowo, podmioty rolnicze	budżet gminy, środki prywatne, ARMiR	do 2020 r.
12	Wspieranie działalności ekologicznych produkcji rolnej	Urząd Gminy Czernikowo, podmioty rolnicze	budżet gminy, środki prywatne, ARMiR	do 2020 r.
13	Rozwój działalności agroturystycznych	Urząd Gminy Czernikowo, podmioty prywatne	budżet gminy, środki prywatne, ARMiR	do 2020 r.

L.p.	Nazwa celu operacyjnego	Podmiot koordynujący przedsięwzięcie	Źródła finansowania	Zakładany okres realizacji działania
14	Rozwój turystyki pieszej na terenach atrakcyjnych turystycznie	Urząd Gminy Czernikowo, organizacje turystyczne	budżet gminy, ARMiR, ZiT	do 2020 r.
15	Zagospodarowanie zbiorników wodnych do celów wypoczynkowych i rekreacyjnych	Urząd Gminy Czernikowo, organizacje pozarządowe	budżet gminy, ARMiR	do 2020 r.
16	Promocja gminy w aspekcie turystycznym	Urząd Gminy Czernikowo, organizacje turystyczne	budżet gminy, ARMiR	do 2020 r.
17	Zaangażowanie się Gminy w projekty wspierające powiązania kooperacyjne	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy	działanie ciągłe
18	Wzrost liczby działalności korzystającej z zasobów rolnych	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, środki prywatne, ARMiR	do 2020 r.
19	Modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, NFOŚ, WFOŚ, ZiT, Ochrona Gruntów Rolnych	do 2020 r.
20	Remont nawierzchni dróg gminnych	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, ZiT	do 2020 r.
21	Przyłączenie Gminy do gazociągu	Urząd Gminy Czernikowo	budżet gminy, ZiT	działanie ciągłe

Źródło: opracowanie własne

Część VIII. Sposób wdrożenia Strategii

Za proces realizacji strategii odpowiedzialny jest organ wykonawczy, a więc Wójt Gminy Czernikowo. Organ ten będzie także w głównej mierze rozliczany z działań podejmowanych na rzecz osiągnięcia celów strategicznych. W jego kompetencjach będzie leżał nadzór nad realizacją poszczególnych działań operacyjnych. Obowiązkiem organu wykonawczego będzie powołanie zespołu/komórki odpowiedzialnej za monitorowanie stopnia realizacji strategii.

Dodatkowo Wójt powinien podjąć wszelkie starania aby zapewnić środki finansowe niezbędne dla realizowania poszczególnych działań. W tym celu powinno się uwzględnić zadania wynikające ze Strategii oraz zagwarantować odpowiednie sumy pieniężne w projekcie budżetu Gminy oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej. Zalecane jest także dołożenie wszelkich starań zmierzających do pozyskania środków finansowych z alternatywnych źródeł, tj. programów o charakterze krajowym, środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, a także nawiązania współpracy z inwestorami prywatnymi.

Ze względu na złożony charakter niektórych zaplanowanych działań, zadaniem Wójta Gminy powinno stać się także nawiązanie współpracy z innymi podmiotami mogącymi pozytywnie wpłynąć na proces realizacji strategii. W szczególności do podmiotów tych zaliczyć można inne jednostki samorządu terytorialnego (na szczeblu gminnym, powiatowym oraz wojewódzkim), organizacje pozarządowe, przedsiębiorców prywatnych oraz instytucje naukowo-badawcze.

We wszystkich powyższych czynności funkcję nadzorczą sprawowała będzie Rada Gminy Czernikowo. Zadaniem organu będzie też każdorazowe uchwalanie zmian dokonanych w treści strategii w wyniku jej aktualizacji. Rada będzie czuwać nad prawidłowym procesem realizacji założeń dokumentu, a także zgłaszać organowi wykonawczemu wszelkie odstępstwa i nadużycia dokonane przez wykonawców Strategii.

W merytoryczne koordynowanie zaplanowanych zadań włączone zostaną komórki organizacyjne Urzędu Gminy. Zaangażowanie wewnętrznych zasobów usprawni proces realizacji Strategii, poprzez łatwość przepływu informacji, możliwości bieżącej dyskusji nad pojawiającymi się trudnościami w trakcie wypełniania zadań, wzajemnej motywacji i wykorzystaniu kapitału społecznego.

Część IX. System monitoringu i ewaluacji Strategii

Monitoring poszczególnych założeń Strategii jest integralną częścią procesu jej wdrożenia. Pozwoli on na ciągłą weryfikację stopnia realizacji danych celów operacyjnych, dzięki czemu będzie możliwe bieżące sprawdzanie jakości i trafności ustaleń Strategii.

Na wniosek Wójta Gminy Czernikowo zostanie powołany specjalny Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii. Podstawowym zadaniem zespołu będzie coroczne składanie raportów ze stanu realizacji poszczególnych celów operacyjnych. Na podstawie opracowanych wskaźników, co roku przez cały okres trwania Strategii, zespół opracowywał będzie sprawozdania oraz formułował zalecenia zmierzające do przyspieszenia lub zakończenia realizacji danego celu.

Tabela 25. Harmonogram procesu monitoringu i ewaluacji Strategii

Nazwa procesu	Częstotliwość
Monitoring	Proces ciągły (sprawozdania raz w roku)
Ewaluacja mid-term	2017 r.
Ewaluacja ex-post	2020 r.

Źródło: opracowanie własne

W związku z procesem weryfikacji stopnia zrealizowania danego celu oraz analizą występowania czynników powodujących konieczność wdrożenia do Strategii dodatkowych celów operacyjnych, Zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii przeprowadzi dwa badania ewaluacyjne. Pierwsze w 2017 r. (ewaluacja mid-term), będzie diagnozą stopnia wdrażania i realizacji poszczególnych celów operacyjnych. Ewaluacja w trakcie procesu realizacji Strategii pozwoli ocenić czy przyjęte założenia znajdują odzwierciedlenie w działaniach podejmowanych przez podmioty koordynujące. Na podstawie przeprowadzonego badania możliwym będzie wdrożenie ewentualnych poprawek, których zadaniem będzie usprawnienie procesu realizacji celów operacyjnych.

Drugie badanie (ewaluacja ex-post) zostanie dokonane pod koniec 2020 r. jako ocena stopnia wypełnienia poszczególnych założeń strategicznych. Analizie poddane wszystkie cele oraz stopień ich realizacji. Wnikliwie przeprowadzona ewaluacja ex-post stanie się podstawą do opracowania założeń nowego dokumentu strategicznego.

SPIS TABEL

Tabela 1. Stosunek liczby kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wieku...	11
Tabela 2. Funkcjonalne grupy wieku w Gminie Czernikowo	11
Tabela 3. Urodzenia, zgodny i przyrost naturalny w latach 2010-2013.....	12
Tabela 4. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli i punktów przedszkolnych w latach 2010-2013.....	13
Tabela 5. Liczba uczniów klas I-VI uczęszczających do szkół podstawowych w latach 2010-2014	14
Tabela 6. Struktura liczby uczniów oraz zatrudnienia w poszczególnych szkołach podstawowych.....	14
Tabela 7. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych.....	16
Tabela 8. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy	17
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	18
Tabela 10. Dynamika zmian poszczególnych sekcji gospodarczych w latach 2010-2013 w gminie Czernikowo	19
Tabela 11. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 w sekcjach powyżej 10 osób.....	21
Tabela 12. Dochody budżetu gminy Czernikowo w latach 2010-2014*	23
Tabela 13. Dochody budżetu gminy na 1 mieszkańca	24
Tabela 14. Wydatki budżetu Gminy Czernikowo w latach 2010-2014*	24
Tabela 15. Wydatki gmina Powiatu toruńskiego na 1 mieszkańca.....	25
Tabela 16. Wydatki budżetowe wg wybranych działów Klasyfikacji Budżetowej w latach 2010-2014*	26
Tabela 17. Stopień absorpcji środków z UE w ramach RPO WK-P	27
Tabela 18. Stopień absorpcji środków z UE w ramach PROW	27
Tabela 19. Stopień absorpcji środków w ramach NPPDL	28
Tabela 20. Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Czernikowo	35
Tabela 21. Pomniki przyrody znajdujące się na terenie gminy Czernikowo.....	37
Tabela 22. Analiza SWOT Gminy Czernikowo	41
Tabela 23. Analiza spójności celów strategicznych Gminy Czernikowo z kierunkami rozwoju woj. kujawsko-pomorskiego.....	61
Tabela 24. Źródła finansowania oraz odpowiedzialność podmiotowa za poszczególne cele Strategii	64
Tabela 25. Harmonogram procesu monitoringu i ewaluacji Strategii	68

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Schemat procesu realizacji i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Czernikowo do 2020 r.	8
Rysunek 2. Struktura demograficzna ludności Gminy Czernikowo	10
Rysunek 3. Struktura demograficzna ludności województwa kujawsko-pomorskiego	10
Rysunek 4. Sieciowy układ dróg na terenie Gminy Czernikowo	29
Rysunek 5. Kompleksy rolniczej przydatności gleb w gminie Czernikowo	34
Rysunek 6. Obszary zaliczone do sieci ekologicznej Natura 2000 na terenie gminy Czernikowo	38
Rysunek 7. Cele strategiczne w obszarze Aktywne społeczeństwo	45
Rysunek 8. Cele strategiczne w obszarze Ochrona walorów przyrodniczych	50
Rysunek 9. Cele strategiczne w obszarze Efektywna lokalna gospodarka.....	57
Rysunek 10. Cele strategiczne w obszarze Odpowiednia infrastruktura.....	59

ZAŁĄCZNIK NR 1 – LISTA CZŁONKÓW KONWENTU STRATEGICZNEGO

L.p.	Imię i nazwisko
1	Zdzisław Gawroński (Wójt Gminy Czernikowo)
2	Dariusz Zagrabski (z-ca Wójta)
3	Hanna Koperska (Skarbnik)
4	Andrzej Sobociński (kierownik Gminnego Zakładu Komunalnego)
5	Maria Sztuka (kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej)
6	Dorota Czarnecka (kierownik Zespołu Obsługi Szkół)
7	Tomasz Krasuski (komendant Straży Gminnej)
8	Jadwiga Pietruszewska (z-ca prezesa Wiejskiej Spółdz. Handl.-Usług.)
9	Teresa Chlebowska (przedsiębiorca)
10	Jan Kasprowicz (przedsiębiorca)
11	Piotr Siolkowski (Dziekan Parafii Czernikowo)
12	Dariusz Chrobak (dyrektor szkoły)
13	Andrzej Padlewski (dyrektor szkoły)
14	Jadwiga Padlewska (Przewodnicząca Rady Gminy w Czernikowie)
15	Wiesław Ziółkowski (komendant gminnej Ochot. Straży Pożarnej, sołtys sołec. Steklin)
16	Rafał Rutkowski (radny RG w Czernikowie, org. pozarząd.)
17	Bogumiła Lewandowska (radna RG w Czernikowie)
18	Dawid Polanowski (radny RG w Czernikowie)
19	Zbigniew Mirzejewski (radny RG w Czernikowie)
20	Roman Borucki (radny RG w Czernikowie)
21	Grażyna Sulińska (radna RG w Czernikowie, sołtys sołectwa Czernikówko)
22	Stanisław Kamiński (radny RG w Czernikowie, sołtys sołectwa Czernikowo)
23	Zbigniew Krzemiński (radny RG w Czernikowie)
24	Andrzej Prusakiewicz (radny RG w Czernikowie)
25	Mirosław Ziółkowski (radny RG w Czernikowie, przedsiębiorca)
26	Mieczysław Kasprowicz (radny RG w Czernikowie)

L.p.	Imię i nazwisko
27	Tadeusz Ziółkowski (radny RG w Czernikowie, samorząd rolniczy)
28	Ludwik Lewandowski (radny RG w Czernikowie)
29	Andrzej Łopuszyński (radny RG w Czernikowie, org. pozarząd.)
30	Paweł Tecmer (dzielnicowy gminy Czernikowo)
31	Hanna Kołaczyńska (pracownik Urzędu Gminy)
32	Przemysław Pujer (pracownik Urzędu Gminy)
33	Mariusz Gutowski (pracownik Urzędu Gminy)
34	Kinga Zagajewska (pracownik Urzędu Gminy)
35	Magdalena Krasuska (pracownik Urzędu Gminy)
36	Mirosława Zglińska (pracownik Urzędu Gminy)
37	Ewa Barszczyk (pracownik Urzędu Gminy)
38	Joanna Makowska (pracownik Urzędu Gminy)
39	Joanna Popławska (właściciel „Pomed”)
40	Halina Świątkowska (właściciel „Medyk”)
41	Daniel Świdurski (przedsiębiorca, Lokalna Grupa Działania)

INFORMACJE O WYKONAWCY

Niniejszy dokument objęty jest prawem autorskim wykonawcy.

Curulis Sp. z o.o.
ul. Kazimierza Wielkiego 5c/180
61-863 Poznań

Tel.: 664 422 412
Fax: (61) 67 35 444
e-mail: biuro@curulis.pl
strona: www.curulis.pl

Wykonanie:

Dominika Wieczorek – analityk

<i>Pieczęć wykonawcy</i>	<i>Podpis wykonawcy</i>
--------------------------	-------------------------